

Economisch-Statistische Berichten

Weer minder formaliteiten bij
in- en uitvoer

★

Mr. P. A. Blaisse

Kolencrisis en steunmaatregelen
van de Staten

★

J. Hasper

Efficiency en openbaar bestuur

★

Drs. J. Kwik

Nogmaals fiscale uitwijkmogelijkheden
voor
Nederlandse scheepvaartmaatschappijen

★

Drs. J. van der Linden

Naar waarde geschat

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

44e JAARGANG

No. 2199

WOENSDAG 2 SEPTEMBER 1959

Executele
en
bewindvoering

R. MEES & ZONEN Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beheer en administratie van vermogens

GOUVERNEMENT
VAN NEDERLANDS-NIEUW-GUINEA

vraagt

JONGE ACADEMICI

voor de bestuursdienst. Maximumleeftijd 32 jaar. Aanvangssalaris f. 710,—, vermeerderd met toelagen. Uitzending op een hoger salaris is mogelijk, indien over praktische ervaring wordt beschikt. Voorzieningen inzake ziektekosten, buitenlands verlof en pensioen. Sollicitaties onder letters BB aan de Directie Nederlands-Nieuw-Guinea, Plein No. 1, 's-Gravenhage.

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM

Voor de Stichting

PRODUCTIVITEITSCENTRUM VOOR HET HORECABEDRIJF

wordt gezocht een

BEDRIJFSECONOOM MET TECHNISCHE BELANGSTELLING

In nauwe samenwerking met het Bestuur en met externe adviseurs zal hij worden belast met de door het Productiviteitscentrum te verrichten onderzoeken ter verhoging van de productiviteit in de Horeca-sector.

Deze afwisselende, zelfstandige en interessante functie vereist uiteraard organisatorische en publicistische kwaliteiten.

Candidaten wordt verzocht hun goed-gedocumenteerde sollicitatiebrieven, in handschrift en voorzien van een foto, te zenden aan de Secretaris van het Bedrijfschap Horeca, Koninginnegracht 58 te 's-Gravenhage.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*
Telefoon redactie: 0 1800 of 0 10 52939. Administratie: 0 1800 of 0 10 38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B.fr. 400).*
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.*

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Weer minder formaliteiten bij in- en uitvoer

Enige jaren geleden ¹⁾ hebben wij te dezer plaatse gewezen op de toenemende bevrijding van het goederenverkeer van specifieke in- en uitvoerformaliteiten. Daarbij werd gemereerd hoe in de eerste jaren na de oorlog de in- en uitvoer streng was gereguleerd op bilaterale grondslag en gebonden aan een stelsel van vergunningen per transactie; hoe echter geleidelijk de zgn. liberalisatie baan brak en ten slotte hoe deze ontwikkeling zich weerspiegelde in een afbraak van het strikte vergunningstelsel. In 1952 werd de zgn. meldingsprocedure in het leven geroepen, welke het op een beperkt gebied mogelijk maakte in of uit te voeren zonder voorafgaande incidentele vergunning. In 1954 deed de zgn. documentvrije procedure haar intrede, waarbij echter in de landbouwsector nog steeds het vergunningstelsel onverkort gehandhaafd bleef. Nadien zette deze ontwikkelingsgang zich voort. In 1956 onderging de documentvrijheid in de industriële sector een aanmerkelijke uitbreiding en werd in de landbouwsector de meldingsprocedure geïntroduceerd, om in september 1957 te worden omgezet in een documentvrije procedure, zij het dan ook dat voor een aantal landbouwprodukten de betrokken produktieschappen de overlegging van een registratieformulier eisten.

De reden dat wij thans op dit onderwerp terugkomen is gelegen in het feit dat met ingang van 15 juli 1959 onder afschaffing van de meldingsprocedure opnieuw een grote uitbreiding aan de documentvrijheid werd gegeven. Verdergaande opheffing van kwantitatieve restricties bij in- en uitvoer en invoering van de externe convertibiliteit van de gulden hadden daartoe de weg geopend. Tot de zoëven genoemde datum was de documentvrijheid beperkt tot de

invoer van goederen met als oorsprong één der E.B.U.-landen of Nederlandse Overzeese Rijksdelen en de uitvoer van goederen van Nederlandse oorsprong naar die landen en Rijksdelen.

Weliswaar werd daarmee ca. 80 pCt. van onze in- en uitvoer bestreken, maar belangrijke sectoren van het goederenverkeer — o.a. de import uit en export naar het dollargebied — vielen er buiten en bleven dus nog gebonden aan vergunning of melding.

De grote betekenis van de recente maatregel is nu, dat de territoriale begrenzing er aanzienlijk door is verruimd. De documentvrijheid geldt thans voor vrijwel alle landen ter wereld, inclusief het dollargebied. Doordat, zoals gezegd, de faciliteiten reeds eerder ca. 80 pCt. van het goederenverkeer omvatten, kon de uitbreiding van juli 1959 niet meer een even spectaculaire afschaffing van vergunningen te weeg brengen als die van 1956. Haar betekenis schuilt dan ook vooral daarin, dat zij duidelijk doet uitkomen, hoe ver de vrijmaking van het handelsverkeer inmiddels ook buiten het E.B.U.-gebied is gevorderd.

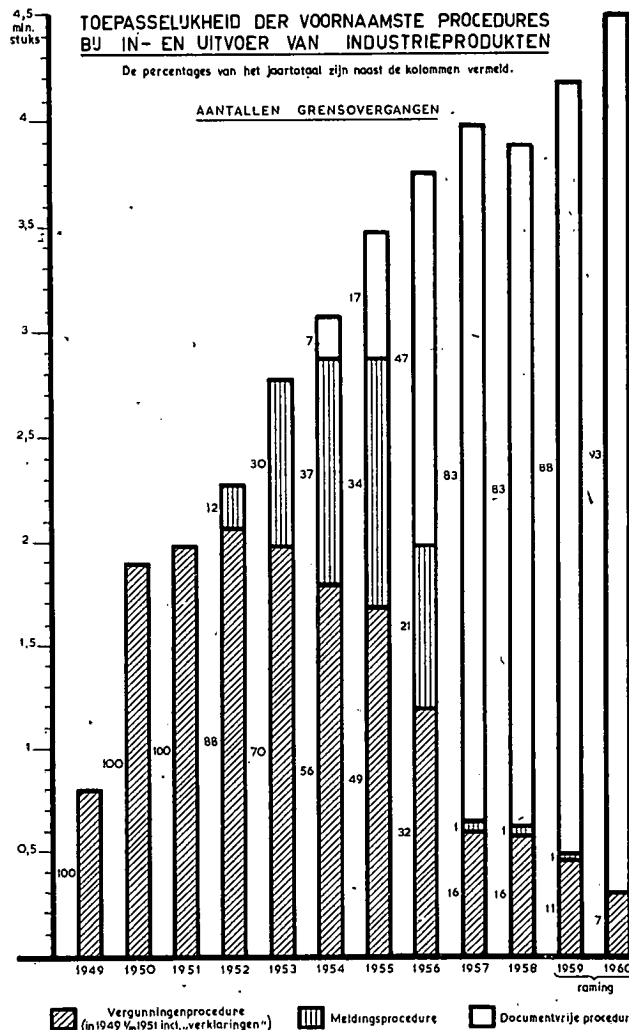
Bijgaande grafiek geeft een beeld van de ontwikkeling sinds 1948 in de industriële sector, waaruit blijkt dat naar schatting in 1960 nog

slechts 7 pCt. der grensovergangen een incidentele vergunning zal eisen; de rest zal onder de documentvrijheid vallen. Terloops zij erop gewezen, dat het aantal grensovergangen sinds 1948 vervijfvoudigde.

Wat een en ander voor de dagelijkse praktijk van de import en export betekent, moge nog blijken uit de volgende cijfers. Het jaartotaal van het aantal nog benodigde incidentele vergunningen in de industriële sector — waarvan er vele meer dan één grensovergang dekken — zal door de recente maatregelen naar schatting teruglopen van ruim 300.000 tot ca. 125.000, tegenover bijv. 1.750.000 in 1951 en nog altijd 820.000 in 1955.

¹⁾s-Gravenhage.

P. S. J. ABLIJ, Indol. drs.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 15 mei 1957.

INHOUD

Weer minder formaliteiten bij in- en uitvoer, door Drs. P. S. J. Ablij	Blz. 695	Naar waarde geschat, door Drs. J. van der Linden	Blz. 706
Kolencrisis en steunmaatregelen van de Staten, door Mr. P. A. Blaisse	696	Ingezonden stuk:	
Efficiency en openbaar bestuur, door J. Hasper ..	700	Nogmaals kostprijzen in de praktijk en kostprijstheorie, door Drs. C. B. A. Kramers met een naschrift van Drs. J. van der Linden	708
Nogmaals fiscale uitwijkmogelijkheden voor Nederlandse scheepvaartmaatschappijen, door Drs. J. Kwik	704	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans ...	710

De Duitse Bondsregering overweegt de raffinage en invoer van stookolie met D.M. 30 per ton te belasten. Deze heffing zou de concurrentie op het gebied van energie in meer normale, meer rustige banen leiden, waarmee de kolensector in eerste instantie zou zijn gebaat. Na een analyse van de situatie op de kolenmarkt in Europa — niet de conjuncturele maar de structurele ontwikkeling is hiervoor bepalend — komt schrijver tot de conclusie, dat, hoezeer men ook overtuigd moge zijn van de noodzaak dat maatregelen moeten worden genomen om aan de bestaande kolencrisis het hoofd te bieden, de thans door de Duitse Regering voorgestane heffing op stookolie een weg is, waarvan het welhaast zeker is, dat deze niet in overeenstemming is met de geest en de stellige bepalingen van het E.E.G.-Verdrag. Mocht deze weg ooit worden bewandeld, dan is uitdrukkelijke consultatie van de Europese Commissie voorgeschreven, die met andere communautaire organen de uitsluitende bevoegdheid heeft zich over de verenigbaarheid van steunmaatregelen met het Verdrag uit te spreken.

Kolencrisis en steunmaatregelen van de Staten

Inleiding.

Het is voldoende bekend, dat de Duitse Bondsregering overweegt op korte termijn een heffing te leggen van D.M. 30 op iedere ton stookolie, in Duitsland geraffineerd, alsook de invoer met een zelfde bedrag te belasten, onafhankelijk van het feit, of deze invoer afkomstig is uit landen van de Gemeenschappelijke Markt of uit derde landen. Dit plan van de Duitse Regering is bekend geworden in de pers toen blijkens de hieronder aangehaalde open brief van de Westduitse Minister van Financiën in de Raad van Economische Aangelegenheden van de Bondsregering op 13 augustus l.l. in principe overeenstemming werd bereikt tussen de Ministers Erhardt en Etzel over de wenselijkheid van deze maatregel. De raffinage van stookolie heeft in 1958 in Duitsland 4,35 mln. ton bedragen; de consumptie beliep in hetzelfde jaar ruim 7,5 mln. ton. Voor een groot deel wordt de Duitse invoer gedekt uit Nederland, in 1958 nl. voor meer dan 20 pCt.

Wanneer men de prijzen in Duitsland (Hamburg) stelt tegenover de heffing van D.M. 30, dan blijkt dit in de praktijk voor lichte stookolie ongeveer een percentage uit te maken van 25 pCt. en voor zware stookolie bijna 30 pCt.

De reden, die bij de Duitse Regering voorzit de raffinage en invoer van stookolie te belasten, is gelegen in het feit, dat de kolencrisis in Europa nog steeds voortduurt en thans een aantal economische en sociale gevolgen laat zien, welke niet kunnen worden aanvaard. Eén van de oorzaken van het nog steeds toenemen van de kolenvoorraden in Europa, aldus is de redenering, zou zijn gelegen in de scherpe — te scherpe, deloyale (?) — concurrentie van de olie en een heffing op de raffinage en de invoer van stookolie zou dan ook de concurrentie op het gebied van energie in meer normale, meer rustige banen leiden, waarmee de kolensector, in eerste instantie zou zijn gebaat.

Kolencrisis.

Voor een juiste beoordeling van de door de Duitse Bondsregering beoogde maatregel, in het bijzonder in

het licht van de ter zake geldende bepalingen van het E.E.G.-Verdrag, kan een korte analyse van de situatie op de kolenmarkt in Europa niet worden gemist. Zeer uitvoerig en overtuigend is door de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (E.G.K.S.) in haar Bijzonder Verslag betreffende het kolenvraagstuk in juni van dit jaar rekening en verantwoording van haar beleid gegeven, waarbij er in alle duidelijkheid op is gewezen, hoe de Raad van Ministers van de E.G.K.S. niet in staat is geweest een gemeenschappelijk beleid aan te geven. Niet alleen heeft de Raad de voorstellen van de H.A. — die herhaaldelijk zijn gewijzigd op grond van het tussen de H.A. en de Raad plaatsgevonden overleg — verworpen, de Raad is er niet in geslaagd een alternatief voorstel uit te werken, dat de instemming kon vinden van de Ministers van de zes landen van de E.G.K.S. Er zij er hierbij aan herinnerd, dat de tussen de H.A. en de Raad in 1958 op grond van art. 57 van het E.G.K.S.-Verdrag overeengekomen indirecte maatregelen, niet tot een oplossing van de kolencrisis hebben geleid. Het betreft hier een reeks van maatregelen, die in de Gemeenschap tegelijkertijd in het leven hadden moeten zijn geroepen, daarbij rekening houdend met de bijzondere structuur van de kolenuitwinning en afzet in iedere Lid-staat.

Het is van belang hier nog eens uitdrukkelijk te stellen, dat de kolencrisis in Europa niet kan worden gezien als een Belgisch vraagstuk. Een stopzetten van de onrendabele mijnen in België (Borinage) — om de gedachte te bepalen een vermindering van de kolenproductie in België van 29 mln. ton tot 24 mln. ton — zal niet meer dan een bescheiden bijdrage kunnen geven tot een verbetering van de situatie op de kolenmarkt. Daarnaast is op velerlei terrein actie geboden, zoals op het gebied van de prijzenverlaging, werktijd (verkorting), invoer (beperking en verhoging van rechten), sociale bijstand, produktiebeperking (speciaal de uitschakeling van de onrendabele mijnen), financiële hulp ten behoeve van de conjuncturele voorraadvorming, coördinatie van het handelspolitieke beleid, alsmede het verlenen van uitstel van betaling van de heffing voor de opgeslagen kolen. Deze maatregelen zijn in 1958-

1959 stellig niet achterwege gebleven, al is de coördinatie dikwijls zoek geweest en de werkelijke betekenis van de maatregelen veelal te beperkt.

Dit alles is voldoende bekend. Ook is bekend, dat wegens het gemis van een duidelijk gemeenschappelijk beleid van de Lid-staten en een niet voldoende krachtig beleid van de H.A., geen resultaten van betekenis konden worden bereikt. Veel stof tot discussie heeft bijv. de instelling op 30 januari 1959 van een heffing van D.M. 20 per ton koleninvoer in Duitsland uit derde landen gegeven, voor zover de invoer een hoeveelheid van 5 mln. ton kolen te boven gaat.

Ik wil hier onmiddellijk opmerken, dat deze invoerbelasting op kolen, in tegenstelling tot de thans in Duitsland overwogen belasting op stookolie, niet wordt geheven op de Duitse produktie, noch op de invoer van kolen in Duitsland uit de landen van de Gemeenschap, maar alléén op de invoer uit derde landen, in hoofdzaak de Verenigde Staten. Deze kolenbelasting is naar mijn mening niet in strijd met het E.G.K.S.-Verdrag. Dit Verdrag — dat in bepaalde omstandigheden aan de Hoge Autoriteit een functie toebedeelt inzake de handelspolitiek in de sector kolen en staal — voorziet erin, dat de H.A. aanbevelingen kan doen ter zake van bescherming van de eigen kolenindustrie van de Gemeenschap tegen concurrentie van kolen uit derde landen.

Ook al wordt dit door enkele regeringen bestreden (Frankrijk en Duitsland), meen ik toch te moeten stellen, dat de zgn. indirecte maatregelen ter oplossing van de kolencrisis ex art. 57 hebben gefaald en dat de H.A. terecht heeft gemeend een gemeenschappelijke Europese actie te moeten ondernemen, gebaseerd op de artt. 56, 74 en 95 van het Verdrag. Dit voorstel heeft niet de instemming van de Raad van Ministers kunnen verkrijgen. Slechts de drie Benelux-landen konden zich met de laatste voorstellen van de H.A. verenigen. Het is nu van grote betekenis te constateren, dat, ondanks de in de Lid-staten ondernomen acties van zeer verschillende aard, waaraan ik hierboven in het kort heb gerefereerd, de kolencrisis voortduurt. De laatste cijfers tonen dit duidelijk aan. Per 1 augustus 1959 bedroegen de voorraden bij de mijnen (in mln. tonnen): Duitsland 11,2, Saar 1,45, België 7,7, Frankrijk 10,7, Italië 0,1 en Nederland 1. Het totaal van de Gemeenschap bedroeg dus ruim 32 mln. ton!

Structureel karakter.

De belangrijkste oorzaak van de kolencrisis in Europa is het feit, dat de kolencrisis geen conjunctureel, maar een structureel karakter draagt. Aanvankelijk heeft dit inzicht niet zó duidelijk bestaan, omdat er twee jaar geleden ook inderdaad enkele conjuncturele invloeden aanwezig waren. Het staat echter vast, dat het kolenverbruik bij ongewijzigde algemene bedrijvigheid afneemt en slechts constant blijft of iets toeneemt, indien de algemene bedrijvigheid een snelle expansie te zien geeft (zie blz. 11 Bijzonder Verslag H.A., juni 1959). In de gematigde hoogconjunctuur van vandaag zien wij een relatief scherpe daling van de vraag naar kolen (ruim 10 pCt.) door een grotere vraag naar andere energiebronnen (olie en aardgas). De produktie van kolen blijft wegens haar niet flexibel karakter vrij constant ondanks een daling van het aantal gewerkte diensten in de Gemeenschap. Men ziet dan ook zorgwekkend hoge voorraden bij de mijnen en de verbruikers. Men zal echter de moed moeten hebben het probleem in het licht van de

structurele ontwikkeling t.a.v. het energieverbruik op een juiste wijze aan te pakken. Niet ten onrechte staat in het Interim-Verslag van het Europees Parlement over vraagstukken betreffende het energiebeleid (juni 1959) op blz. 12 geschreven, dat het niet mogelijk is de kolen doorlopend te beschermen tegen de concurrerende energiebronnen. Achteraf gezien dient de beoordeling van de kolencrisis dan ook anders te zijn dan één of twee jaar geleden: niet de conjuncturele elementen, maar de structurele ontwikkeling is bepalend voor de situatie op de kolenmarkt.

Bij de beoordeling van de vooruitzichten voor de kolenproduktie in Europa komt nog een ander element van structurele aard. Naast de overschakeling van kolen op olie en aardgas blijken sterke kostprijnsverschillen tussen Europese en Amerikaanse kolen van blijvende aard. Het is zelfs niet onwaarschijnlijk, dat deze verschillen in de komende jaren nog zullen toenemen op grond van de geologische verschillen in winning en de nog vele jaren te verwachten lage vrachten. Het kostenpeil in Europa vertoont nl. een duidelijk stijgende tendens, hetgeen niet van de Amerikaanse kolenwinning kan worden gezegd. In Europa — dus ook in Nederland — worden wij dus met de volgende situatie geconfronteerd.

In een langzaam expanderende economie zal het kolenverbruik nauwelijks toenemen, eerder afnemen. De komende jaren zullen kolen goedkoper kunnen worden ingevoerd uit derde landen. Met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan worden gesteld, dat het aanbod op de wereldmarkt van olie en aardgas in de toekomst groot zal zijn en zal plaatsvinden tegen lage prijzen. Overigens mag in dit verband niet uit het oog worden verloren, dat er behoeften zijn, welke naar hun aard uitsluitend door kolen moeten worden gedekt. Ik denk hierbij in de eerste plaats aan de fabricage van cokes uit cokeskolen voor de staalindustrie. Voorts is er ook een sector, waar de concurrentie van kolen met andere energiebronnen zal blijven bestaan. Niettemin zijn de structurele wijzigingen in de energiesector van zeer ingrijpende aard. Zo gezien vraagt het kolenvraagstuk een totaal andere aanpak van zaken, omdat met incidentele midde'en geen oplossing kan worden gevonden voor structurele wijzigingen. Daarom is de uitspraak van de Minister van Financiën, F. Etzel, in zijn open brief, gepubliceerd op 18 augustus 11. in „Die Welt”, niet zonder gevaar, ook al erkent hij, dat eventuele heffing op stookolie geen fiscale maatregel is, maar een zuivere steun aan de kolenproduktie ¹⁾.

Wanneer men het bovenstaande rustig overweegt, rijzen er verschillende vragen. Is het juist de kolencrisis te bestrijden door lasten (van tijdelijke aard) op te leggen aan een concurrerende bedrijfstak (olie), zoals thans in Duitsland wordt overwogen? Mogen dergelijke lasten op één bepaalde bedrijfstak worden gelegd waardoor — hierover bestaat geen verschil van mening — het getij structureel gezien niet zal worden gekeerd? Hebben wij niet veeleer te maken met een Europees beleid op lange termijn, waarbij de Europese organen een leidende rol zullen moeten spelen bij het zoeken naar oplossingen. Immers, het is duidelijk dat men niet zonder meer de belangen van al degenen, die bij de produktie en afzet van kolen zijn betrokken, aan het vrije spel van krachten kan

¹⁾ „Bei dem Vorschlag, eine Heizölsteuer zu erheben, spielen fiskalische Erwägungen keine Rolle. Es geht vielmehr um unsere wichtigste nationale Energie, die Kohle, deren Schicksal auf dem Spiele steht.”

overlaten, met name de sociale consequenties van de gedeeltelijke uitval van de kolenproductie dienen zo veel mogelijk te worden verzacht. Dit mag overigens niet betekenen, dat niet moet worden uitgezien naar een ander beleid. Het is hier echter niet de plaats om dit andere beleid te gaan aangeven. Wel wil ik de gedachte neerschrijven dat de kolenproductie in de loop der jaren in belangrijke mate zal moeten worden verminderd; de omvang van de „onrendabele mijnen” zal wel eens aanzienlijk groter blijken te zijn dan de kwantiteiten, die thans in de discussie aan de orde komen!

Art. 92 van het E.E.G.-Verdrag en een heffing op stookolie.

Bij de beoordeling van de vraag, of een heffing op stookolie ter bestrijding van de kolen crisis wel juist is te achten, dient allereerst te worden nagegaan, wat het E.E.G.-Verdrag ons over directe of indirecte steunmaatregelen van de Staten aan een bepaalde bedrijfstak of aan individuele ondernemingen leert. Art. 92, eerste lid, spreekt in deze een duidelijke taal:

„Behoudens de afwijkingen, waarin dit Verdrag voorziet, zijn steunmaatregelen van de Staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de Lid-Staten ongunstig beïnvloedt”.

Men heeft stellig bij het opstellen van art. 92 in eerste instantie gedacht aan het bestrijden van subsidies. Bij een meer nauwkeurige lezing van art. 92, eerste lid, blijkt echter, dat het een veel ruimer terrein, bestrijkt en betrekking heeft op steunmaatregelen, ook wanneer deze niet de vorm aannemen van directe financiële steun aan een bepaalde industrie. Immers, de tekst zegt duidelijk, dat het enerzijds gaat om „steunmaatregelen, welke door de Staten worden genomen”, dus zonder nadere kwalificatie van de vorm waarin dit geschiedt, en anderzijds om steunmaatregelen, „die in welke vorm ook met staatsmiddelen worden bekostigd”.

Er bestaat m.i. geen twijfel over de vraag, of art. 92 het ruime begrip „steunverlening” op het oog heeft gehad. Dit blijkt o.a. uit het „rapport Spaak”, dat zegt: „Les aides accordées par les Etats doivent donc être examinées de très près, indépendamment de la forme extérieure qu’elles revêtent”. Het begrip steunmaatregelen moge niet worden beperkt tot die maatregelen, welke strekken tot financiële steun aan een bepaalde industrie. Dit begrip omvat eveneens al die maatregelen, welke bescherming van een bepaalde industrie ten doel hebben, onverschillig in welke vorm de steun is gegoten.

Een zelfde onderscheid treft men aan bij de Toelichting op de Italiaanse ratificatie-wet: „aiuti e sovvenzioni che uno Stato membro può dare”. Ook de Europese Commissie blijkt een ruime opvatting voor te staan. Zo lezen wij in het Tweede Algemeen Verslag van maart 1959:

„Naar de mening van de Europese Commissie en de vertegenwoordigers der Lid-Staten zou de inventarisatie betrekking dienen te hebben op de verschillende soorten steunmaatregelen welke onder de bepalingen van de artikelen 92 en volgende van het Verdrag kunnen vallen. Evenwel is, om praktische redenen enerzijds en in verband met het bestaan van bijzondere bepalingen anderzijds voorgesteld . . . de inventarisatie te beperken tot de steunmaatregelen van financiële aard.

Deze oplossing doet niets af aan de werkelijke draagwijdte van de bepalingen van artikel 92. De Europese Commissie zal trachten, in het licht van de ervaring en op grond van de voorbeelden welke de Lid-Staten zijn verzocht te verstrekken, te komen tot een nauwkeurige vaststelling van de aan deze bepalingen te geven uitlegging”.

Duidelijk is derhalve, dat niet beslissend is in welke vorm steunmaatregelen „welke door de Staten worden genomen” zijn gekleed, maar dat het doorslaggevend criterium is, dat een genomen maatregel in economische zin als steunmaatregel is te beschouwen.

Ten slotte zou ik in dit verband nog voor de brede opvatting van steunmaatregelen willen pleiten, naar analogie van art. 4 van het verdrag van de E.G.K.S. Daar staat vermeld, dat onverenigbaar met de Gemeenschappelijke Markt voor Kolen en Staal en dus verboden zijn door de Staten verleende subsidies of hulp, of door deze opgelegde bijzondere lasten in welke vorm ook. Er bestaat naar mijn mening geen enkele reden om deze fundamentele bepaling niet in het E.E.G.-Verdrag te willen lezen ²⁾.

Bepaalde steunmaatregelen zijn dus, overeenkomstig art. 92, lid 1, onverenigbaar met de Gemeenschappelijke Markt. Dit zijn de steunmaatregelen, die:

- a) bepaalde ondernemingen of bepaalde producties begunstigen;
- b) daardoor de mededinging vervalsen of dreigen te vervalsen;
- c) het handelsverkeer tussen de Lid-Staten ongunstig beïnvloeden.

Toetsen wij thans de Duitse heffing op stookolie aan de hier vermelde punten.

Aan het vereiste sub a) is voldaan, omdat hier duidelijk sprake is van steun aan de kolenindustrie, niet door discriminatie tussen de nationale kolen- of staalindustrie en buitenlandse kolen- of staalindustrieën, maar in de vorm van indirecte bescherming van de afzet van het eindproduct van de kolenindustrie d.m.v. een kunstmatige verhoging van de prijs van de concurrerende stookolie. Ook aan het vereiste sub b) wordt voldaan, omdat hier kunstmatig wordt ingegrepen in de concurrentieverhouding kolen-stookolie. Dit is juist het doel van de voorgenomen maatregel. Ten slotte wordt ook aan het derde punt sub c) voldaan, aangezien een gedeelte van de stookolie, welke men uit de markt wil weren, afkomstig is uit de andere E.E.G.-landen, zodat mede de handel in uit andere E.E.G.-landen ingevoerde stookolie wordt bemoeilijkt.

Ten slotte blijft dus de vraag bestaan, of de in Duitsland overwogen steunmaatregel krachtens uitdrukkelijke Verdragsbepaling als toelaatbaar kan worden beschouwd. Het E.E.G.-Verdrag kent twee categorieën uitzonderingen:

- a. steunmaatregelen, welke van rechtswege als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd;
- b. steunmaatregelen, welke als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden beschouwd, een en ander ter beoordeling van de Europese Commissie.

²⁾ Ook in het „Handbuch für Europäische Wirtschaft” (von der Groeben - von Boeckh) kan men deze opvatting vinden (Deel I - A 50, Kommentar Artikel 92, blz. 47/48: „Indem der Vertrag von staatlichen Beihilfen „gleich welcher Art” spricht, stellt er jedoch klar, dass grundsätzlich nicht nur unmittelbare, finanzielle Zuwendungen, sondern alle Arten von staatlichen Hilfeleistungen, etwa der Erlass oder die Ermässigung von Steuern und Abgaben aller Art, die Einräumung von Krediten zu ungewöhnlich vorteilhaften Bedingungen und dergleichen unter Artikel 92 fallen können”.

De in Duitsland voorgenomen steunmaatregel valt niet onder de categorie sub a. Hier is slechts exclusief sprake van consumentensubsidies, steunmaatregelen ten gevolge van natuurrampen en andere buitengewone gebeurtenissen, steunmaatregelen om de nadelige gevolgen van de deling van Duitsland te ondervangen (zie art. 92, lid 2). Indien de Duitse Regering van oordeel is, dat de voorgenomen steunmaatregel valt onder de categorie sub b) — hiervoor zijn in het Verdrag vier mogelijkheden genoemd — dan is de Duitse Regering volgens het Verdrag in ieder geval verplicht de Europese Commissie tijdig te voren op de hoogte te brengen van het voornemen tot invoering van de steunmaatregel, zodat de Commissie haar opmerkingen zal kunnen maken, aangezien de Europese Commissie de uitsluitende bevoegdheid heeft in eerste instantie de verenigbaarheid met het Verdrag te beoordelen. Indien de Europese Commissie naar haar aanvankelijk oordeel tegen de voorgenomen invoering bezwaar zou hebben, dient de invoering achterwege te blijven, totdat een eindbeslissing van het Europese Hof zal zijn uitgelokt volgens de procedure omschreven in art. 93 van het Verdrag. Ook zou de Duitse Regering in geval van een afwijzend oordeel van de Europese Commissie de zaak kunnen voorleggen aan de Raad van Ministers van de E.E.G., die bevoegd is met eenparigheid van stemmen in afwijking van de gewone regels te verklaren, dat een bepaalde steunmaatregel als verenigbaar moet worden beschouwd met de gemeenschappelijke markt, indien buitengewone omstandigheden een dergelijke beslissing rechtvaardigen.

De conclusie uit het voorgaande moet zijn, dat, hoezeer men ook overtuigd moge zijn van de noodzaak, dat maatregelen moeten worden genomen om aan de bestaande kolencrisis het hoofd te bieden, de thans door de Duitse Regering voorgestane heffing op stookolie een weg is, waarvan het welhaast zeker is, dat deze niet in overeenstemming is met de geest en de stellige bepalingen van het Verdrag. Mocht deze weg ooit worden bewandeld, dan is uitdrukkelijke consultatie van de Europese Commissie voorgeschreven, die met andere communautaire organen de uitsluitende bevoegdheid heeft zich over de verenigbaarheid van steunmaatregelen met het Verdrag uit te spreken.

Slot.

Ik stelde hierboven, dat een andere aanpak van het kolenvraagstuk geboden is. De fundamentele factoren van de toestand op energiegebied, zo lezen wij in par. 32 van het Verslag van juni 1959 van het Europees Parlement met betrekking tot het energiebeleid, veranderen momenteel met een indrukwekkende snelheid. Ieder halfjaar blijkt de tendens op lange termijn volkomen anders te zijn. Men spreekt thans over een voortdurende stroom van aardolieproducten, die op de Europese markt komt onder omstandigheden, welke wel zeer afwijken van die, welke nog zeer kort geleden maakten, dat de grote aardoliemaatschappijen een overheersende positie in de wereld innamen. Dissidente groepen worden opgericht. De Oostelijke landen doen aanbiedingen tegen zeer lage prijzen. Men is vooral geneigd te zeggen, dat bijna overal de ontginbare reserves zeer veel

groter zijn dan men zeer kort geleden nog dacht. Ten slotte zal het aardgas — waarvan het vervoer over zeer lange afstand en zelfs over zee thans geen onoplosbare technische problemen meer stelt — binnenkort in grote hoeveelheden bij de reeds aan de Europese verbruikers aangeboden vaste en vloeibare brandstoffen komen. Indien inderdaad blijkt, dat deze ontwikkeling doorzet, schijnt het, dat men zich steeds minder zorgen behoeft te maken over de bevoorrading.

Het kolenvraagstuk is hiermede echter niet opgelost, integendeel, ik heb in de voorafgaande beschouwing duidelijk gemaakt, dat de kolenproductie in Europa in de toekomst voor zware beslissingen zal worden gesteld. Daar komt nog bij, dat de voorwaarden voor de prijsvorming bij aardolie geheel anders zijn dan bij kolen. Een uitbreiding, ja, zelfs een handhaving van de kolenvoorziening kan slechts plaatsvinden tegen steeds toenemende kosten. Het prijsverloop ten aanzien van aardolieproducten blijft voorlopig nog onzeker. Daarbij speelt het door de Verenigde Staten te voeren invoerbeleid een belangrijke rol. Hetzelfde geldt voor het beleid van de Staten, die eigenaar zijn van de gronden, waar de olie zich bevindt. Ten slotte zal de exploitatie van de zeer belangrijke nieuwe bronnen in Noord-Afrika van grote invloed kunnen zijn op de toekomstige prijzen.

In dit verband moge ik nog wijzen op de geografische differentiëring van de investeringen, waartoe producenten en gebruikers uit veiligheidsoverwegingen hun toevlucht nemen en die uiteraard mede de prijs bepaalt. Wel kan met zekerheid worden gezegd dat de aardolieproducten scherp concurrerend zullen blijven, in het bijzonder als gevolg van het hoge aanbod, dat kan worden verwacht, nu zeer aanzienlijke nieuwe voorraden zijn gevonden en Rusland op de wereldmarkt verschijnt. Het is duidelijk dat de concurrentie ook sterk in de hand wordt gewerkt door de te verwachten hoeveelheden aan aardgas, dat de komende jaren een steeds belangrijker rol zal gaan spelen. Ik laat hier overigens het punt van de kernenergie geheel onbesproken.

Het is te hopen, dat de produktie en afzet van olie en aardgas in de toekomst op een gezonde basis plaatsvindt, d.w.z. zonder kunstmatige beïnvloeding door Overheid of steunmaatregelen van andere aard.

De mogelijkheden en begrenzingen in de verhouding kolen/olie zijn te moeilijker te overzien doordat in de oliebedrijfstak zelve de verhoudingen in hoge mate, door onderlinge concurrentie worden bepaald. Ik kan mij verenigen met de gedachte — ik heb daarvoor ook herhaaldelijk gepleit — dat op korte termijn bepaalde maatregelen, speciaal met het oog op de sociale consequenties van de kolencrisis, worden genomen ten opzichte van de produktie en afzet van kolen. Daartoe kunnen echter niet behoren maatregelen, die thans door de Duitse Bondsregering worden overwogen. Deze zijn strijdig met het Verdrag, tenzij een afzonderlijke goedkeuringsprocedure wordt gevolgd. Overleg met de Europese Commissie heeft overigens nog niet plaatsgevonden. Maar nog afgezien hiervan, is een maatregel als in Duitsland t.a.v. stookolie wordt overwogen een misstap, een vertroebeling van doel en middel. Het is gevaarlijk de ogen te sluiten voor de fundamentele wijzigingen van structurele aard, welke zich thans op energiegebied voltrekken. Het heeft de schijn, dat de Duitse Regering de zaak nog niet voldoende heeft doordacht.

's-Gravenhage, 22 augustus.

Mr. P. A. BLAISSE.

Blijf bij — Lees „E.-S.B.”!

Het onderzoek, dat naar de efficiënte werking van het bestuursapparaat der gemeente Amsterdam wordt ingesteld, levert stof tot nadere studie. Opvolging van de adviezen, vervat in het in juli 1958 door de heren Drs. S. C. Bakkenist en Ir. H. C. King in opdracht van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam uitgebrachte beginselrapport, zal niet alleen leiden tot een vergroting van het aantal ambtenaren, maar ook tot het bijebrengen van conflictstoffen. De toezegging van een krachtiger bestuur kan niet door aanstelling van meer ambtenaren aan een centraal planbureau gestand worden gedaan, omdat de moeilijkheden niet liggen in het vlak van het (huidige) gemeentebestuur, maar in de concentratie van de beslissingsmogelijkheden in beleidszaken bij hoger bestuur. Ten slotte waarschuwt schrijver tegen het ondergeschikt maken van „het bestuur” aan „het schema”.

Efficiency en openbaar bestuur

Op 25 september 1957 heeft de gemeenteraad van Amsterdam f. 50.000 beschikbaar gesteld voor het uitbrengen van een advies over de wijze, waarop het ambtelijke apparaat van het bestuur der gemeente, meer in het bijzonder de gemeente-secretarie, zou moeten worden samengesteld en werken. Daartoe is de heer Drs. S. C. Bakkenist, firmant van de firma Bakkenist, Spits & Co., verzocht om tezamen met Ir. H. C. King, hoofd van het permanent bureau voor organisatie en efficiency van Amsterdam een rapport uit te brengen met betrekking tot de interne stedelijke bestuursorganisatie van de hoofdstad. Aan deze opdracht hebben zij reeds in 1958 voldaan, maar het heeft tot het voorjaar 1959 geduurd voordat het rapport in druk verscheen.

In een voorwoord wijst de burgemeester op het feit, dat de Gemeentewet van 1851 op het gebied van het bestuur verouderd is, en dat vooral grote gemeenten om ingrijpende wijzigingen zitten te springen. Dat de zaken nog zo goed lopen schrijft Mr. Van Hall toe aan de ijver en toewijding van vele kundige ambtenaren. Niettemin hebben B. en W. zich afgevraagd of de organisatie van het apparaat, hetwelk het gemeentebestuur in zijn taak terzijde staat, wel zodanig is, dat daarvan voor het bepalen van het te voeren beleid en voor de uitvoering van het bestuur de grootst mogelijke resultaten kunnen worden verwacht.

Daar dit blijkbaar niet het geval is hebben de heren Bakkenist/King een aantal conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan, die — schoon zij nog nadere bestudering en uitwerking behoeven — in beginsel door B. en W. zijn aanvaard. Een commissie uit de raad zal dit werk van B. en W. nu verder overnemen. En intussen wordt gehoopt op een gedachtenwisseling in breder kring omtrent dit belangrijke vraagstuk, nl. de vergroting van de doeltreffendheid en slagvaardigheid van het stedelijke bestuur.

Inhoud van het rapport.

Het rapport bestaat uit deel I, met een voorstudie A, van 151 blz. en een IIe deel, voorstudie B, tellende 177 blz. Dit alles is nog maar een begin; het is een beginsel-

rapport, dat „bijna over de gehele linie nadere uitwerking behoeft”. Het gaat uit van de staf van het gemeentebestuur, de secretarie, met als hoogste adviseur van de gemeentelijke bestuursorganen, de gemeentesecretaris; logischerwijze volgen dan de secretariaten van de wethouders; t.w. de afdelingen (departementen); daarop de vorming van nieuwe stafafdelingen. Via een pleidooi voor een andere taakopvatting, o.a. blijkende uit een gewijzigde periodieke verslaglegging, komen rapporteurs tot een aanbeveling van een geheel nieuwe structuur voor het Amsterdamse stadsbestuur. Een en ander ¹⁾ wordt nader toegelicht aan de hand van organisatieschema's, die ten slotte zijn samengevat in één schema, waarin men de fundamentele uitgangspunten kan terugvinden (blz. 48 van deel II). In boek I vinden wij een samenvatting van de te bereiken resultaten. In enkele woorden wordt toegezegd (blz. 130 vet gedrukt): „Een doeltreffender en slagvaardiger bestuur van het gemeentelijk apparaat”, welke woorden in cursief op blz. 131 een herhaling vinden met de toevoeging, dat dit doeltreffender en slagvaardiger bestuur het prestatievermogen van het gehele apparaat, kwantitatief en kwalitatief, zal opvoeren.

¹⁾ Volledig luiden de voorstellen:

a. De secretarie en de gemeente-secretaris.

1. Zuivering van de secretarie van uitvoerende werkzaamheden, die ondergebracht kunnen worden in reeds bestaande diensten of bedrijven of in nieuw te vormen diensten.

2. Omvormen en uitbouwen van de secretarie-afdelingen tot een aantal rechtstreeks onder de betrokken wethouders ressorterende departementale organen (zie verder ad b) en een aantal functionele staforganen (zie ad c).

3. De gemeente-secretaris dient ontlast te worden van de leiding van al deze organen. Hij dient zich te heroriënteren op zijn taak ten behoeve van raad, college en burgemeester (voorbereiding enz.). Aan hem dient een secretariaatsafdeling (secretariaat Burgemeester en wethouders; Gemeenteblad) en een juridische afdeling te worden toegevoegd.

4. De inwendige en huishoudelijke diensten dienen tot een soepel werkend geheel te worden georganiseerd onder een bekwaam hoofd, dat onder de gemeentesecretaris kan ressorteren, b. Departementsvorming.

Ziehier kop en staart van het rapport. En de vraag voor degenen, die in het rapport een leidraad moeten vinden, is hoe opzet en conclusies met elkander verbonden zijn. En daar het rapport toch ook weer geen werk ter wille van de wetenschap op zichzelf is, maar gericht moet zijn op een te bereiken doel, dat de opdrachtgever, t.w. het gemeentebestuur van Amsterdam, voor ogen heeft gehad, is het zaak de gegeven voorstellingen aan de praktijk te toetsen en vooral ook na te gaan of er een redelijke zekerheid aanwezig is, dat met de aanbevolen middelen de beloofde resultaten zullen kunnen worden verkregen.

Administratie, delegatie en rechtszekerheid.

Ik zou dan willen beginnen met de opmerking, dat dit boekwerk een zekere bekoring heeft. Het brengt een stuk gemeente-administratie onder ogen van mensen, die in deze stof niet thuis zijn. Bij veelvuldige herhaling wijzen de rapporteurs op de grootte van hun onderzoeksobject: budget van f. 800 mln. per jaar; jaarlijkse investeringen van f. 150 à f. 200 mln.; ca. 50 diensten en bedrijven en meer dan 30.000 ambtenaren, alles om de verantwoordelijkheid voor een levolk van 870.000 zielen te kunnen dragen. Hoofdamttenaren hebben een gigantische taak en de wethouders, die gewoonlijk niet eens een goede opleiding als bestuurder hebben gevolgd, hebben een haast onmenselijke last te torsen.

Raad en college van burgemeester en wethouders zullen ongetwijfeld in een rapport als dit waardevolle elementen vinden. Zij zullen enkele reorganisaties, die wellicht reeds hangende waren, willen doorvoeren. Maar zij zullen dunkt mij wel enigszins versteld staan van de „uitbouw” (punt c), die het apparaat moet ondergaan. De raadsleden, die de klacht uitten, dat er reeds teveel ambtenaren in dienst waren, zullen hun ogen wel uitwrijven, als hen nu duidelijk wordt gemaakt, dat er tientallen tekort zijn en dat nieuwe bureaus moeten worden gevormd en dan nog bestaande uitgebreid.

Nu is het als met zo vele zaken op bestuursgebied: er is veel van waar, maar er wordt ook overdreven; iets kan theoretisch juist zijn, doch in de praktijk loopt het anders. Ik zal mij hier niet verliezen in beschouwingen, die slechts voor deskundigen op het gebied van de gemeente-administratie interessant kunnen zijn. Te dezer plaatse gaat het om de vraag of de rapporteurs voldoende inzicht hebben

getoond in de problematiek van de gemeente-administratie; of maatregelen, die zij voorstellen tot het doel *kunnen* leiden en ten slotte of zij ooit in het uitbrengen van een bevredigend rapport *kunnen* slagen indien zij op deze weg voortgaan. Omdat het uiteraard onmogelijk is het rapport hier op de voet te volgen — hetgeen eigenlijk wel nodig zou zijn — zal ik mij moeten bepalen tot een kritische beschouwing en, voorbeeldsgewijs, van punten van meer en minder gewicht. Ik zal in dit beperkte programma een voorbeeld geven van administratieve aard, van een beleidsvraag in het vlak van de menselijke verhoudingen, en een voorbeeld van gezichtsbedrog in de lokale bestuursmogelijkheden.

Het eerste voorbeeld betreft de problematiek van de gemeente-administratie. Rapporteurs hebben weinig kritiek geuit op de tegenwoordige gang van zaken. Slechts schaars hebben zij voorbeelden gegeven van wat zij als foutief zouden willen aanmerken. We moeten dus aannemen, dat waar zulk een voorbeeld wel wordt aangehaald, dit van bijzondere aard en gewicht wordt geacht.

Op blz. 32 (boek I) delen rapporteurs mede, dat op de secretarie teveel ambtenaren dubbel werk verrichten. Ik wil dat ook zonder rapport wel aannemen. Als ergens sleur kan voorkomen, dan is dat op het gebied van het zenden van afschriften, het verzamelen van statistische gegevens, e.d. Op elke secretarie zal men periodiek moeten nagaan of alles nog wel nodig is of dat het verzenden van afschriften van besluiten, het verzamelen van bepaalde gegevens e.d. hun belang verloren hebben. Als een frappant voorbeeld constateert het rapport: een brief van een onderwijzer, die de Wethouder van Onderwijs benaderde in verband met huisvestingsproblemen, werd elfmaal in- en uitgeschreven.

Mag ik het nu eens opnemen voor een groot aantal indicateurs-werkzaamheden? Laten wij de brief eens volgen, die een onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs over zijn persoonlijke belang tot burgemeester en wethouders richt. Die brief komt eerst binnen bij de post op de afdeling Algemene Zaken (de burgemeester van een grote stad of erent alleen nog maar heel bijzondere post, die de ambtenaren wel uit de duizenden brieven weten te schieten); de brief krijgt een datumstempel en gaat door naar de afdeling Onderwijs; vandaar naar de afdeling personeel „gewoon openbaar onderwijs”; daar moet worden nagegaan of verzouker inderdaad bij het onderwijs is, zal komen,

(vervolg noot 1)

5. Een onderzoek dient te worden ingesteld om tot een goed verantwoorde bundeling van diensten en bedrijven per wethouder te komen. Bij deze departementsvorming komen vragen aan de orde zoals: moet er een departement Economische Zaken komen en wat moet dat dan omvatten; moet het Grondbedrijf onder Publieke Werken blijven, enz.

6. In samenwerking met de betrokken hoofden moet onderzocht worden op welke wijze de departementale organen geëquipeerd dienen te worden om de burgemeester en de wethouders ieder de nodige hulp te verschaffen voor het bestuur van deze departementen.

c. Uitbouw respectievelijk vorming van functionele stafafdelingen.

7. Uitbouw van het Centrale Bureau voor Organisatie en Efficiency, vorming van Organisatie en Efficiency-afdelingen in de grote takken van dienst en het tot stand brengen van de samenwerking met deze.

8. Ontwikkeling van de afdeling Arbeidszaken tot een Centraal Orgaan voor personeelsbeleid.

9. Uitbouw van de afdeling Public Relations en het ter hand nemen van de verbetering van zowel interne als externe public relations.

10. Vorming van een Centraal Orgaan voor Ontwikkeling en Planning (Planbureau) en het ter hand nemen van de aan dit bureau toegedachte taken.

11. Losmaken van de Accountantsdienst van Financiën en deze een zelfstandige, onafhankelijke plaats in de organisatie geven. Creëren van interne accountantsafdelingen in daarvoor in aanmerking komende diensten en bedrijven.

12. Reconstructie van de afdeling Financiën, in verband met de voorstellen ad 11, 13 en 14. Bezinning op de functies ten aanzien van financiering en liquiditeit (Thesaurie).

13. Vorming van een budgetbureau.

d. Ontwikkeling van een bestuursadministratie.

14. Onmiddellijk ter hand nemen van het ombouwen van de huidige methode van administreren tot een bestuursadministratie, die aan de verantwoordelijke directeuren en aan burgemeester en wethouders kennis van de aan alle gemeente-activiteiten verbonden kosten moet verschaffen. Invoeren van een systeem van begroten van prestaties en kosten en van periodieke verslaglegging. Dit hangt nauw samen met voorstel 13.

e. Coördinatie.

15. Creëren van doelmatige vormen van coördinatie als onderdeel van de nieuwe structuur van het „hoofdbestuur”.

of dat hij spoedig de dienst zal verlaten, dan wel zal worden overgeplaatst of dat hij zal trouwen met een onderwijzeres, die van plan was de gemeente te verlaten; allemaal zaken, die van kardinaal belang zijn bij de beoordeling van des onderwijzers huisvestingsproblemen. Is alles in orde, dan zal de brief de afdeling moeten verlaten en komen bij de dienst van Volkshuisvesting, Huisvestingsaangelegenheden of hoe men het dienstvak plaatselijk wil noemen; het verzoek wordt nu getoetst aan normen, die voor bevoorrechte lieden als onderwijzers gelden, bijv. één kamer meer dan een ander, of wellicht twee, als de onderwijzer zegt te zullen gaan trouwen met bovenbedoelde min of meer beruchte onderwijzeres, al of niet met een complicatie van het dienen bij een andere tak van openbaar of bijzondere onderwijs. Ik wil de zaak niet buitensporig ingewikkeld maken, maar met een opsomming van wat nu allemaal onderzocht werd, zal iedere leek begrijpen, dat reeds vele boekingen moesten worden verricht wil de dienst weten waar de stukken blijven en of de mensen antwoord krijgen. Laten we aannemen, dat alles goed is, dat de dienst op grond van de normen akkoord gaat en de afdelingen van de Wethouders van Openbare Werken en van Onderwijs eveneens, eerst dan is het verzoek rijp voor een beslissing, die dan nog aan betrokkene, de diensten O. en V., O.W., Volkshuisvesting en — naar het geval ligt — aan anderen moeten worden medegegeeld, bijv. het hoofd der school. Ik laat dan nog achterwege complicaties met de geneeskundige dienst, wanneer een beroep op 's mans gezondheid wordt gedaan. In een kleine gemeente doet het gehele probleem zich niet voor, omdat de kennis van de lokale toestanden in de persoon van burgemeester of secretaris geconcentreerd is.

En nu zal men voor de stad ten behoeve van zulke gevallen het toverwoord „delegatie” willen gebruiken. Delegatie komt in de grote gemeente inderdaad veel voor, maar er zijn grenzen. Deze worden bepaald door de noodzaak eenheid in beleid te waarborgen, opdat niet de een onthouden wordt wat de ander onder gelijke omstandigheden ontvangt. In het rapport wordt niet onderkend, dat bij het geven van delegaties het kardinale probleem ligt in de mogelijkheid, dat de rechtszekerheid wordt aangetast. De terminologie waarin rapporteurs het voorbeeld aanhalen van de onderwijzer, wiens huisvestingsproblemen door het gemeentebestuur moeten worden behandeld, moge hier dienen als voorbeeld, dat de efficiency-experts de kans lopen een vereenvoudiging in de administratie te doen prevaleren boven de eisen, die een behoorlijk bestuur aan weloverwogen beslissingen stelt. Rapporteurs hebben uiteraard niet de intentie willekeur in een netelig probleem van het bij voorrang afgeven van een woonvergunning te bevorderen. Wat ik hier wil aantonen is, dat een behandeling van stukken, die voor de buitenstaander omslachtig lijkt, noodzakelijk kan zijn ter vermindering van willekeur, tenslotte uitlopende in corruptie. Op blz. 35 worden met betrekking tot de decentralisatie, de delegatie en de deswege noodzakelijke centralisatie van leiding geven en toezicht interessante, in het algemeen behartigenswaardige opmerkingen gemaakt. Doch de samenstellers verzuimen aan te tonen, dat deze regelen vanzelfsprekend ook in het algemeen van toepassing zijn op het openbaar bestuur. Zij weten wel (blz. 36), dat het openbaar bestuur een ander doel kent dan het particuliere bedrijf, maar zij wijzen niet op de consequentie, dat dan ook de problemen van delegatie, overleg, toezicht, centralisatie, e.t.q. tegen een andere achtergrond dan in een particuliere zaak moeten worden gezien en dan ook veelal om een andere oplossing vragen.

Politieke en technische verantwoordelijkheden.

Ook de verhouding bestuur — bedrijfsdirecteur ligt bij de Overheid anders dan bij het particuliere bedrijf. Hoewel rapporteurs zich dat zeer wel bewust zijn (blz. 70 e.v.) houden hun voorstellen daarmee toch niet voldoende rekening. Men moet zich indenken, dat de overheidsbedrijven in laatste instantie worden geleid door een politiek lichaam, de gemeenteraad, die uit zijn midden wethouders als vertrouwensmannen heeft benoemd; de leden van het college hebben, onder een blijvende gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, de taken onderling verdeeld.

Geheel daarnaast staan aan het hoofd van diensten en bedrijven directeurs, die volgens hun instructie voor de dagelijkse gang van zaken verantwoordelijk zijn aan het college resp. de betrokken wethouder. Deze (politieke) wethouder wordt ter secretarie bijgestaan door een staf-functionaris, die eigenlijk een deeltaak van de gemeentesecretaris vervult, dus geen deskundige is op het bedrijfsgebied, doch vakman in de gemeente-administratie. Deze (deel)secretaris is gewoonlijk tevens secretaris van een commissie, die de gemeenteraad uit zijn midden uit verschillende partijen heeft benoemd om het college van B. en W. bij te staan (te adviseren). Het systeem is dus, dat de gemeentebedrijven deskundig worden geleid onder supervisie van politieke aard (B. en W. en commissie van bijstand). De departementsman is in dit stelsel niet een gewone trait d'union tussen wethouder en directeur. Hij assisteert aan de beleidszijde met dien verstande, dat hij geen eigen politiek meespeelt, doch, in de beleids sfeer met de wethouder, doet wat het gemeentebelang eist.

Nu schrijven rapporteurs dat er uiteraard een persoonlijk contact zal bestaan tussen de wethouder en de bedrijfsdirecteur, maar, voegen zij er aan toe: in vele gevallen zal dat niet voldoende frequent en uitgebreid zijn. Hier begint al de ontsparing van het rapport. De samenstellers menen, dat de secretarie-afdeling (departement) „voortdurend een grondig oordeel moet hebben over de vraag of de (directeuren van de) diensten en bedrijven hun taken naar behoren verrichten. Met alle daartoe ten dienste staande middelen dient het zich hiervan op de hoogte te stellen”. Rapporteurs zien dan als buitengewoon vruchtbaar middel een periodieke, systematische, schriftelijke rapportering. Maar omdat zulks nog niet genoeg wordt geacht, zullen de secretarie-ambtenaren niet alleen persoonlijk contact met de bedrijfsdirecteuren moeten onderhouden, maar ook met de diensten en bedrijven zelf. Het georiënteerd blijven mag vooral niet alleen „van achter het bureau” geschieden; zij zullen ook dienst of bedrijf geregeld moeten bezoeken en zich door „allerlei functionarissen” moeten laten voorlichten. Hier gaan rapporteurs blijkbaar mogelijkheden van fricties zien, want zij vervolgen: „Wanneer dit op de juiste wijze geschiedt, zullen de leiders van de diensten en bedrijven dit niet beschouwen als bemoeizucht of „pottenkijkerij”; zij zullen het juist op prijs stellen om de organisatie te tonen waar zij trots op zijn en de problemen voor te leggen, die zij gaarne willen oplossen. Het is anderzijds niet mogelijk de bestuursgestie van boven af door te geven, zoals de taak is van deze departementale bestuursorganen, als er geen goed begrip bestaat omtrent datgene, waarvoor die gestie bestemd is”.

„Wanneer dit op de juiste wijze geschiedt”. Men stelle zich voor, dat secretarie-hoofdambtenaren en hun assistenten zich in het bedrijf door „allerlei” functionarissen laten voorlichten, en dat zij voor de wethouder, als officiële afgeant, diens bestuursgestie moeten doorgeven; dat

zij gaan spreken bijv. over personeelszaken dan wel over de noodzaak het kabinet uit te breiden, trams door bussen te vervangen e.d. Moet de chef tractie van het vervoerbedrijf (buiten zijn directeur) inlichtingen verstrekken of ontvangen over het stadion-vervoer, over noodslachtingen of miltvuurtransporten, over rioolzuigmachines e.t.q. Dit allemaal niet? Maar welke zijn dan de directieven, die de wethouder noch de betrokken raadscommissie in onvoldoende mate aan de directeur rechtstreeks kan doorgeven? Als het zo moet gaan, welk gezag zullen de directeuren in hun eigen bedrijf nog kunnen hebben? Laten rapporteurs toch eens bedenken, welk een moeilijke positie een directeur van een gemeentebedrijf reeds heeft: steeds blootgesteld aan openbare kritiek, gebonden aan strenge bepalingen van allerlei reglementen en beroepsinstanties. Hij is verantwoordelijk voor een onberispelijk technisch beleid, afgestemd op het publiek belang onder controle van een politiek orgaan. En als de (beleids)controle en voorlichting, welke „allerlei” functionarissen van de secretarie en in het bedrijf nu eens niet op de juiste of bijv. op bijna goede manier geschiedt? Ik geloof, dat rapporteurs hier wel heel duidelijk tonen, dat zij onvoldoende oog hebben voor wat in ambtelijke verhoudingen kan en niet kan. En wie wordt er gestraft als het optreden van de secretarie leidt tot insubordinatie met alle gevolgen van dien? Wat rapporteurs voorstellen is onduidelijk voor een flinke directeur, die bereid is de verantwoordelijkheid voor zijn bedrijf te dragen. Ik geloof dat men nergens in West-Europa zulke gezagsondermijnende toestanden zal aantreffen. Dit is geen efficiency, maar het optassen van brokken conflictstof.

Het middel ontheiligt het doel.

Heel duidelijk komt een tekort aan bestuursinzicht uit bij de aanbeveling van de oprichting van een Centraal Planbureau. Niemand zal de wenselijkheid betwisten, dat de plaatselijke overheid zich bezint op ontwikkelingsproblemen. Natuurlijk vergen bevolkingsgroei en toeneming van de behoeften van de bevolking een voortdurende uitbreiding van de apparatuur. Bekwame directeuren van diensten en bedrijven weten heus wel welke voorstellen moeten worden ingediend. Daarvoor is geen C(entraal) O(ntwikkelings)-C(oördinatie) O(rgaan) (blz. 93), eventueel aangevuld met een C(entraal) O(rgaan) L(okale) A(ctiviteiten) nodig. Ik kan de verleiding niet weerstaan van blz. 93/94 over te nemen, dat dit C.O.C.O. niet alleen gebruik zal moeten maken van de „initiatieven, die reeds door de diensten en bedrijven worden ontplooid”, maar ook zelf als hulp van burgemeester en wethouders moet optreden „als de nodige initiatieven achterwege blijven of als voldoende aansluiting tussen de onderscheiden projecten ontbreekt”. Alsof grote steden gebrek aan voorstellen hebben! Alles moet dit C.O.C.O. afstemmen „op financiële mogelijkheden”. „Zo nodig zal het voorzien in de financieringsbehoefte op langere termijn, zo deze de bottle-neck dreigt te worden; tijdig van te voren zal het dit financiële probleem aan de orde moeten stellen”. Alsof Amsterdam het vraagstuk van de kapitaalvorming en -besteding dan zelf zal kunnen oplossen! „De expansiedrang van de diensten en bedrijven zal moeten worden ingepast in het raam der financiële mogelijkheden, rangorde van dringendheid moet worden bepaald”, om de voorstellen „goed gedocumenteerd en onpartijdig ter beslissing voor te leggen aan burgemeester en wethouders”. Maar hoe komt dit C.O.C.O. tot onpartijdigheid? Welke normen hanteert het? Die van blz. 47, dat politieke desiderata, zoals die bij de kiezers

leven en zoals zij in de raad en ook bij burgemeester en wethouders zelf tot uitdrukking komen, in sterke mate een noodzakelijkheidskarakter hebben? Of dat de monopoliepositie van de gemeentebedrijven de plicht tot expansie meebrengt? En weten de efficiency-experts, de juristen, de accountants, de sociologen, de planologen, en alle verdere nog aan te stellen ambtenaren, tezamen vormende de C.O.C.O., hoe over vijf of tien jaar de nodige geldmiddelen uit vaste leningen kunnen worden verkregen? En als het Gem. Elektr. bedrijf, in nauw verband met de S.E.P. (Samenwerkende productie-bedrijven) een uitbreiding van de elektrische centrale tot stand moet brengen, zal de C.O.C.O. dan zeggen, dat het tunnelvraagstuk maar moet wachten, of dat geen scholen meer mogen worden gebouwd? Zo iets, dan is het maken van een voorranglijst, al of niet objectief, een zaak van het college zelf.

Intussen wil het rapport wel erkennen (blz. 55), dat de gemeenten niet autonoom zijn in het verkrijgen van gelden, waaraan zij volgens de planning behoefte hebben. Hoewel „aan de verhouding rijk-gemeente andere dan slechts economische overwegingen — met name staatkundige en staatsrechtelijke — ten grondslag liggen”, menen zij er toch op te moeten wijzen, dat „een grotere stabiliteit uit organisatorische overwegingen gewenst is, en dat de gemeente in meerdere mate dan thans in staat moet zijn aan te geven welk deel van de kosten van door haar te entameren projecten ten laste behoort te komen van anderen dan de gemeente op grond van het gebruik resp. het nut, dat die anderen daarvan hebben. Hetzelfde zou gelden voor de integrale uitkeringen van het rijk (resp. het gemeentefonds)”. Indien de gemeente, aldus de rapporteurs, komt te beschikken over de in het rapport voorgestelde „bestuursadministratie, die op de kosten der prestaties wordt toegesplitst over het gebied budgetbureau, staties in deze lacune worden voorzien”. En dan volgen op blz. 56 de verlossende woorden: „Indien de gemeente over de genoemde organen en middelen beschikt, kan een meer objectieve bepaling van de rijksbedragen worden verkregen”. Iedere bestuurder weet, dat deze passage op niets steunt²⁾.

Schreef ik hierboven over het bekoorlijke van het rapport wegens het ontzag dat er uit spreekt voor de enorme taak van het bestuur ener gemeente, het boet toch weer veel aan zijn aantrekkelijkheid in, door een te grote naïviteit ten aanzien van de mogelijkheden in onze hedendaagse bestuursverhouding. Men kan nog zoveel schone dingen schrijven over personeelsbeleid, maar het grote beleid speelt men op geen enkele wijze weer in handen van de gemeenten terug; men kan het betreuren of niet: het personeelsbeleid op werkelijk bestuursniveau is gecentraliseerd; voor het personeelsbeleid op gemeentelijk niveau heeft Amsterdam bewaarde mensen, die met problemen als opleiding en selectie heus wel vertrouwd zijn. En Amsterdam krijgt geen eigen belastingsstelsel en zal geen eigen financiële politiek kunnen voeren, omdat de centralisatie bij het Rijk zulks belet. Hier helpen geen vergelijkingen met het buitenland. Hier gelden Nederlandse toestanden. Daar kan geen planbureau iets aan veranderen. En nu de rapporteurs getuigen, dat als hun organisatieschema maar

²⁾ Hoe paradoxaal de toestand is, blijkt wel hieruit, dat Amsterdam het voor het nadere onderzoek Bakkenist/King voor het jaar 1959 nader toegezegde bedrag (raadsvoorstel van 5 december 1958; no. 1198) ad f. 250.000 met vlottende schuld moet financieren in afwachting van een extra-bijdrage ten laste van 's Rijks kas of uit het Gemeentefonds.

Schrijver haalt in dit artikel de voor scheepvaartmaatschappijen in het bijzonder van belang zijnde bepalingen van het onlangs in Suriname ingediende Ontwerp „Landsverordening houdende fiscale maatregelen ter bevordering van particuliere investeringen” naar voren. Voor nieuwe bedrijven bestaat aanspraak op tijdelijke vrijstelling van inkomstenbelasting of op vrije afschrijving op de eerste investering. Op daartoe gedaan verzoek kan een bedrijf dat nog niet in Suriname is gevestigd, voor zover zulks uit overwegingen van algemeen economisch beleid wenselijk is, worden aangemerkt als nieuw bedrijf. De algemene verliescompensatie is verlengd tot verliezen over de zeven voorafgaande boekjaren. Voor zeescheepvaartbedrijven zal de winst worden belast met 15 pCt. Wordt deze Ontwerp-Landsverordening aangenomen, dan zou oprichting van een dochtermaatschappij in Suriname door Nederlandse scheepvaartmaatschappijen fiscaal zeer aantrekkelijk worden.

Nogmaals fiscale uitwijkmogelijkheden voor Nederlandse scheepvaart- maatschappijen

Zoals uit de notitie van de heer Mulder te Paramaribo in „E.-S.B.” van 12 augustus jl. (blz. 640) blijkt, is in Suriname ingediend een Ontwerp „Landsverordening houdende fiscale maatregelen ter bevordering van particuliere investeringen”. De voor scheepvaartmaatschappijen in het bijzonder van belang zijnde bepalingen laat ik hieronder volgen.

Algemene bepalingen

Artikel 4. Keuze tussen faciliteiten op het stuk der inkomstenbelasting voor nieuwe bedrijven.

1. Voor nieuwe bedrijven bestaat, wat de in de artikelen 5 en 6 geregelde faciliteiten op het stuk der inkomstenbelasting betreft, aanspraak op toepassing van het bepaalde

in artikel 5 (tijdelijke vrijstelling van inkomstenbelasting) dan wel op toepassing van het bepaalde in artikel 6 (vrije afschrijving op de eerste investering). De keuze daaromtrent, welke dient te worden gedaan bij het verzoek, bedoeld in artikel 9, lid 1, wordt vastgelegd in de beschikking houdende de aldaar bedoelde verklaring. Op deze keuze kan daarna niet worden teruggekomen.

2. De in lid 1 bedoelde aanspraak op toepassing van het bepaalde in artikel 5 of artikel 6 bestaat slechts indien en zolang het nieuwe bedrijf wordt uitgeoefend door een lichaam.

Artikel 5. Tijdelijke vrijstelling van inkomstenbelasting voor nieuwe bedrijven.

(vervolg van blz. 703)

wordt aangenomen, Amsterdam in het bezit zal komen van „een doeltreffender en slagvaardiger bestuur” (blz. 130) en dat dit bestuur „het prestatievermogen van het gehele apparaat, kwantitatief en kwalitatief, zal opvoeren (blz. 131) dan zijn dit slagen in de lucht, die van een zekere bedrijfsblindheid getuigen. Want dit is het zonderlinge, dat de efficiency-engineers zijn gevraagd om de bedrijfsblindheid in de ambtelijke dienst te ontdekken, terwijl zij zelf aan die ziekte blijken te lijden. Zij schrijven wel over het conflict tussen democratie en efficiency, tussen politiek en deskundigheid (blz. 45 van boek II), maar zij realiseren zich niet, dat hun vergelijkingen met het buitenland falen, omdat wij als reële mensen rekening moeten houden met de Nederlandse volksaard. Die volksaard wil in eerste en laatste instantie „bestuur” zien als van hogere orde dan „beheer”, de mens boven het schema. Hoeveel waardering men voor het geleverde werk overigens moge hebben, ten slotte hebben rapporteurs geen oog genoeg voor de naakte feiten, dat lokale bestuursonvoldaanheden veeleer voortkomen uit financiële afhankelijkheid en te wijten zijn aan centraal loonbeleid, inefficiency in de wetgeving op het gebied van grondverwerving, interlokale samenwerking, enz. enz. dan aan eigen kortzichtigheid. De externe oorzaken zijn niet te ondervangen met een organisatieschema en zeker niet als de aanbevelingen en voorstellen de ambtelijke sfeer slechts kunnen bederven,

zoals bij de directeuren. De werkelijke bezwaren worden nauwelijks aangevoerd.

De openbare zaak kan slechts schade lijden bij het volgen van hen, die een gezonde samenwerking tussen politiek en technisch bestuur zien als een vraagstuk, waarin de organisatie als zodanig prevaleert. In consequentie roept men een super-bureaucratie op, die niemand in onze samenleving wenst, ongetwijfeld ook de rapporteurs niet. Niettemin is dat het resultaat. Aldus moet men het in vervulling gaan van de vaak herhaalde belofte van een krachtiger bestuur eer vrezen dan verlangen. Niemand zal tegen het ontwerpen van plannen zijn, maar een planbureau, dat het gestelde niet kan bereiken, werkt averechts en is inefficiënt. Ook is „een krachtiger bestuur” met ontnomen bevoegdheden, zonder macht en financiën een lege belofte. Rapporteurs willen het bestuur zó uitdrukkelijk verzakelijken, dat zij het eerste deel van boek II eindigen met de apotheose, dat de burgemeester hoofdbeheerder zal moeten worden en de wethouders beheerders. Zelfs de romantiek, die om het burgemeestersambt speelt, moet plaats maken voor business! Op deze wijze maakt men het leven voor de bestuurde ongenietbaar. Het wezen van het democratische bestuur is niet de organisatie, noch de coördinatie in een centraal gezag, maar de bereidheid tot medebestuur op verschillende niveaus. Aan een ontluistering van het gemeentebestuur, zoals de rapporteurs zich denken, weiger ik te geloven.

Rotterdam.

J. HASPER.

1. De *winsten* met een voor de toepassing van deze landsverordening als zodanig aangemerkt nieuw bedrijf behaald over het in artikel 9, lid 4 bedoelde tijdvak — het boekjaar waarin of waarmede dit tijdvak eindigt daaronder begrepen — en over de daarop volgende boekjaren tot het door het bevoegde gezag op de voet van lid 2 bepaalde aantal, *zijn vrijgesteld* van inkomstenbelasting.

2. Het in lid 1 bedoelde aantal is gelijk aan zoveel maal Sf. 10.000 als het naar boven tot op een veelvoud van Sf. 10.000 afgeronde bedrag van de eerste investering bedraagt, met dien verstande dat dit aantal niet groter is dan 10.

6. Voor zover daarvan in dit artikel niet wordt afge- weken, blijven de *bepalingen van de „Inkomstenbelasting 1922”* en van de Landsverordening van 17 december 1954 (G.B. No. 111) op de *betrokken ondernemer en op de vrij- gestelde winsten onverminderd van toepassing*.

Artikel 6. Vrije afschrijving op eerste investering voor nieuwe bedrijven.

Bij de berekening voor de heffing der inkomstenbelasting van de winst, behaald met een voor de toepassing van deze landsverordening als zodanig aangemerkt nieuw bedrijf, mag het bedrag van de afschrijving op de activa, welke deel uitmaken van de eerste investering, in de periode waarin volgens goed koopmansgebruik afschrijving kan plaatsvinden vrij worden bepaald. Het gezamenlijk bedrag van de over een jaar of over meerdere jaren op een voren- bedoeld activum toegepaste afschrijvingen mag niet hoger zijn dan het totaal volgens goed koopmansgebruik daarop af te schrijven bedrag.

Artikel 9. Verklaring inzake nieuw bedrijf en bedrijfs- uitbreiding.

1. De verklaring dat een bedrijf of de uitbreiding van een bestaand bedrijf voor de toepassing van deze landsveror- dening als een nieuw bedrijf c.q. een bedrijfsuitbreiding zal worden aangemerkt, kan, voor zover zulks uit overwegingen van algemeen economisch beleid wenselijk is, op daartoe gedaan *verzoek* worden afgegeven, indien:

a. het bedrijf *nog niet, of niet langer dan een jaar, in Suriname is gevestigd*, c.q. de uitbreiding *nog niet, of niet langer dan een jaar geleden, heeft plaats gevonden*.

Artikel 21. Verlenging van de termijn voor verrekening van verliezen en onbeperkte verrekening van verliezen uit aanlooperperiode.

2.” (3) *In afwijking van het bepaalde in lid 1 jo. art. 16 worden bij de berekening van de winst in aftrek gebracht achtereenvolgens de volgende verliezen, voor zover zij niet reeds bij de berekening van de winst over enig boekjaar in aftrek konden worden gebracht:*

a. de *verliezen, geleden in de uitoefening van een bedrijf in de eerste drie boekjaren nadat met de uitoefening van dat bedrijf een aanvang is gemaakt, indien sedert dat tijdstip een regelmatige boekhouding is gevoerd met geregelde jaarlijkse afsluitingen en indien aan de belastingplichtige geen faciliteiten zijn verleend op het gebied van de inkom- stenbelasting of van de invoerrechten in verband met de vestiging van het bedrijf;*

b. de *verliezen over de zeven voorafgegane boekjaren”.*

Bijzondere bepaling voor zeescheepvaartbedrijven

Artikel 25.

1. Ten aanzien van in Suriname gevestigde naamloze vennootschappen, welke uitsluitend of nagenoeg uitslui- tend de uitoefening van het zeescheepvaartbedrijf — het verhuren van zeeschepen hieronder begrepen — ten doel hebben, wordt de inkomstenbelasting van de winst,

behaald met het zeescheepvaartbedrijf, geheven naar reden van de *helft* van het in art. 36 van de „Inkomstenbelasting 1922” genoemde *tarief*.

3. Ingeval vergoedingen wegens verlies of beschadiging van een zeeschip of de opbrengst bij *vervreemding* daarvan de boekwaarde van dat zeeschip dan wel van het bescha- digde gedeelte overtreft, mag bij het bepalen van de winst uit het zeescheepvaartbedrijf, indien en zolang het-voor- nemen tot vervanging of herstel van het schip bestaat, het verschil gereserveerd worden en blijven tot vermindering van de in aanmerking te nemen kosten van vervanging of herstel. De reserve wordt, voor zover zij het verschil tussen de kosten van vervanging of herstel en de boekwaarde van het verlorene gegane of vervreemde zeeschip dan wel van het beschadigde gedeelte daarvan overtreft, in de winst opgenomen. De op de voet van dit lid gevormde reserve wordt uiterlijk in het vierde boekjaar volgende op dat waarin de reserve is ontstaan in de winst opgenomen, tenzij voor de vervanging of het herstel een langer tijdvak vereist is dan wel de vervanging of het herstel door bijzon- dere omstandigheden is vertraagd, een en ander mits aan de vervanging of herstel een begin van uitvoering is gegeven.

Ter toelichting moge ik het volgende opmerken.

Uit artikel 4 blijkt dat er voor nieuwe bedrijven, uitge- oefend door een naamloze vennootschap of buitenlands lichaam, in het algemeen keuze is tussen ten hoogste 10 jaar vrijstelling van inkomstenbelasting (art. 5) en een vrije afschrijving (art. 6) (bijv. willekeurig vervroegd). Deze keuze dient volgens art. 9 binnen 1 jaar na vestiging in Suriname gedaan te worden. De vrijstelling van inkomsten- belasting in art. 5 is een objectieve vrijstelling van de winst, wat duidelijk blijkt uit art. 5 lid 6, waarbij de ondernemer subjectief belastingplichtig blijft. Dit is van groot belang voor de belastingvrijstelling van het dividend in Nederland, nl. de zgn. deelnemingsvrijstelling art. 10 Vennootschaps- belasting.

In artikel 7 is de algemene verliescompensatietermijn tot 7 jaar verlengd. De faciliteit van onbeperkte verlies- compensatie van aanloopverliezen voor de eerste drie boekjaren gaat echter teloor, als belastingfaciliteiten zijn verleend in verband met de vestiging van het bedrijf. Naast de tijdelijke belastingfaciliteiten gelden voor scheepvaart- maatschappijen bovendien nog duurzame faciliteiten, nl. halvering van het tarief van de belasting tot 15 pCt. in verband met de mobiliteit van deze maatschappijen (art. 25 lid 1). Daarnaast is van belang, dat fiscale boekwinst bij verkoop van een zeeschip gereserveerd mag worden tot vermindering van de boekwaarde bij aankoop van het vervangende schip (evenals boekwinst ingeval van schade- vergoeding).

Indien deze Ontwerp-Landsverordening wordt aange- nomen, zal het voor Nederlandse Scheepvaartmaatschap- pijen zeer aantrekkelijk worden een naamloze vennootschap in Suriname als dochtermaatschappij op te richten, gezien de belangrijke belastingfaciliteiten en het feit, dat de schepen onder Nederlandse vlag kunnen blijven varen. Niet alleen kunnen in deze dochtermaatschappij nieuwe schepen worden ondergebracht, maar tevens kan het lonend zijn de bestaande vloot naar deze Surinaamse dochtermaatschappij over te hevelen. Fiscale overdrachts- winsten in Nederland zullen daarbij beperkt blijven, gezien de gedaalde prijzen van schepen en zelfs kunnen boekver- liezen optreden, welke in mindering komen van eventuele fiscale bedrijfswinst of N.O.R.

Vlaardingen.

Drs. J. KWIJK.

Naar waarde geschat

Dat Prof. Dr. A. Mey, van wien ik in mijn artikel „Kostprijzen in de praktijk en kostprijs-theorie” („E.-S.B.” van 10 juni 1959) enkele uitspraken tot uitgangspunt van discussie koos, aan mijn beschouwing het artikel „Kostprijs-theorieën als grondslag voor kostprijsberekeningen in de praktijk van het bedrijfsleven” („E.-S.B.” van 19 augustus 1959) wijdt, stel ik op hoge prijs. Omdat de opmerkingen, welke Prof. Mey maakt over de wijze waarop ik zijn gedachten weergaf, wat naast het eigenlijke onderwerp staan, beantwoord ik die eerst.

Twee van de drie citaten welke ik weergaf, werden door mij ontleend aan de eerste paragraaf van het eerste artikel (M.A.B. van januari 1959). De titel van deze paragraaf luidt: „Overeenkomstigheid van grondslag bij verscheidenheid van methode”. Mijn citaten waren dus niet zo maar losse zinnen ergens uit het artikel, maar hadden zelfs betrekking op de grondslag van dat artikel. Ook bij herlezing van deze paragraaf meen ik dat Prof. Mey, toen, uit een oogpunt van kostprijsberekening, geen verschil zag tussen duurzame en vlottende produktiemiddelen. Als hij nu, volgens noot 2 op blz. 656, daartussen wel verschillen ziet, moet hij ofwel onder de indruk zijn gekomen van mijn betoog dan wel het oog hebben op andere gebieden dan de kostprijsberekening (bijv. financiering of voorraadbeheer). Deze verschillen doen echter in dit verband niet terzake. De „overeenkomstigheid in grondslag” werd zó uitdrukkelijk gesteld („Uiteraard kan er onder deskundigen geen verschil van mening zijn over de vraag of de noodzaak in vervangingswaarde te calculeren de vlottende... en de duurzame produktiemiddelen... gelijkelijk raakt” luidt een andere zin uit dezelfde paragraaf) dat dit mij heeft geprikkeld tot reageren. Afgezien van wat door vele anderen — toch zeker niet allemaal ondeskundigen — reeds vroeger aan kritiek is geleverd, ligt daar bijv. het nog steeds niet beantwoorde artikel van Prof. Dr. F. L. van Muiswinkel: „Schoonheidsgebreken in de vervangingswaardeleer” (M.A.B. van december 1958).

Prof. Mey begint en eindigt zijn commentaar-artikel met te stellen dat mijn beschouwingen alleen voor incidentele gevallen gelden en dat ik dus niet mag zeggen dat de integrale kostprijs als regel tot verkeerde resultaten leidt. De tijdgebonden vermindering van het prestatievermogen van een produktiemiddel begint echter voor een onderneming te lopen zodra dat produktiemiddel onherroepelijk is besteld en eindigt eerst met het afschaffen van dat produktiemiddel. Mijn beschouwingwijze is dus van belang voor alle beslissingen welke binnen die — meestal lange — tijd vallen en „in bonte verscheidenheid” moeten worden genomen. Dit grote aantal beslissingen heeft in de loop van de jaren grote invloed op de verlies- en winstrekening en vergt veel aandacht van de bedrijfsleiding. Ik meen dan ook dat de totale invloed van al die beslissingen groter is dan wordt aangegeven met het woord incidenteel (= bijkomstig). Alleen onder toevallige omstandigheden geeft de integrale calculatie bij al deze beslissingen dezelfde uitkomst als de marginale. In de regel zal de integrale calculatie dus een andere, m.i. niet juiste, uitkomst geven. Ten overvloede merk ik nog op, dat bij de aanschaffing van een machine, omdat dan de aanschaffingsprijs tot de marginale kosten behoort, de integrale en de marginale calculatie — onder overigens gelijke omstandigheden — een gelijke uitkomst geven. Mede omdat dit onderwerp daardoor

minder geschikt is om de verschillen tussen de integrale en de marginale calculatie helder in het licht te stellen heb ik het in mijn artikel uitdrukkelijk uitgesloten.

In de uiteenzetting van wat onder de integrale kostprijs moet worden verstaan legt Prof. Mey er de nadruk op dat daarin geen verspillingen mogen worden opgenomen. Ik heb echter dit onderwerp niet aangesneden en nog minder het tegendeel gesteld. Aangezien Prof. Mey terecht aanneemt, dat ik met zijn standpunt bekend ben, ontgaat het mij waarom hij hier zo uitvoerig op ingaat. Aangezien door mij in het geheel geen vaste „kosten” in de kostprijs worden opgenomen, ontgaat het mij ook, waarom gewaarschuwd wordt tegen het „full cost”-principe waarbij alle vaste „kosten” in de kostprijzen worden opgenomen.

Als Prof. Mey zegt in noot 2 op blz. 656 dat tijdgebondenheid naar zijn inzicht bestaat ten aanzien van de offers der capaciteitsbeschikbaarheid, dan is, naar mijn mening, die opvatting te ruim. Er zijn immers veel machines waarvan het prestatievermogen (extra) vermindert als ze worden gebruikt voor de produkten. Deze vermindering — welke meestal wordt opgevangen door reparatie — is dus niet tijdgebonden, maar verbruiksgebonden. Deze te ruime interpretatie van wat tijdgebonden is, is ook de oorzaak van het misverstand dat ik alleen materiaalkosten en direct uitvoerende arbeidskosten tot de kostprijs zou rekenen, maar geen machinekosten. Voor zover het prestatievermogen van machines verbruiksgebonden afneemt — zo schreef ik in mijn artikel onder het hoofd „Afbokingen en afschrijvingen” — behoort deze vermindering te worden afgeboekt van het produktiemiddel en te worden belast aan de kostprijzen van de produkten op dezelfde wijze als het verbruik van vlottende produktiemiddelen. Ik zie dus een duurzaam produktiemiddel wel degelijk als een voorraad werkeenheden en maak dankbaar gebruik van deze trouwvaille (deze term ontleende ik aan Prof. Mey zelf: M.A.B. van januari 1959, blz. 5, noot 8), maar alleen voor de verbruiksgebonden verminderingen van prestatievermogen. Als verder in noot 2 wordt gesteld dat de offers der capaciteitsbeschikbaarheid kosten worden voor zover ze met de produktie causaal verbonden geraken, mis ik hier een uiteenzetting, in welke gevallen dit zich zal voordoen en tegen welke waarde dit dan dient te geschieden. Dat een bepaalde interpretatie van wat kosten zijn met het adjectief integraal wordt „versierd” is niet bezwaarlijk als daaraan maar niet de gedachte wordt gekoppeld dat iedere andere uitleg sclerosus (misdadig, snood) zou zijn. Ook de marginalisten nemen alleen technisch noodzakelijke en economisch onvermijdelijke offers in hun calculaties op. Zij zouden dus hun methode evengoed integraal kunnen noemen. Het verschil ontstaat als de vraag moet worden beantwoord wat offers zijn en welke offers noodzakelijk en onvermijdbaar zijn voor de produkten.

Over deze kernvraag vind ik, bij de bespreking van mijn eerste voorbeeld van de machinefabriek, de uitspraak dat het hier een geval van onderbezetting is en dat er, naar de analyse van Prof. Mey, dan sprake is van een verlies van overtollig aanwezige werkeenheden. „Die zijn waardeloos (waarde is nul). De werkeenheden worden wel aangewend, maar in het calculatieschema van de integrale kostprijs voor het bijzondere geval komen zij met nul als waarde”. Ik teken hierbij het volgende aan:

— Evenals ik — tot nu toe te stilzwijgend — de moge-

lijkheid tot verkoop van de produktiemiddelen en dus de directe opbrengstwaarde, heb uitgesloten neem ik aan dat dit ook voor de bovenstaande uitspraak geldt. In de meeste gevallen zal dit weinig verschil maken omdat die directe opbrengstwaarde, juist bij overtollige produktiemiddelen, te verwaarlozen is. Er zijn echter ook gevallen — vooral als onder „overtollig” ook wordt begrepen „relatief overvloedig” — waarin de directe opbrengstwaarde niet mag worden verwaarloosd. Voor een goed begrip is het dus goed deze gevallen uitdrukkelijk uit te sluiten.

— De uitspraak herinnerde mij aan de conferentie van mei 1952 op de Drakenburgh te Baarn. Deze conferentie was gewijd aan de controversen tussen de integrale en de marginale denkwijze (een verslag daarvan noch de aankondiging van deszelfs verschijnen is mij ooit onder ogen gekomen). Wijlen Prof. Koopmans leidde ons daarbij na een levendige en vaak felle discussie tot de conclusie, dat in tijden van onderbezetting de vaste kosten niet in de kostprijs mogen worden opgenomen. Nadat dit resultaat was bereikt, zei Prof. Mey ongeveer letterlijk: „ik neem ze toch in de kostprijsberekening op, zij het tegen een waarde nul en ik blijf mijn kostprijsberekening integraal noemen”. Prof. Koopmans constateerde toen dat dan dezelfde uitkomst wordt verkregen als bij de marginale calculatie, hetgeen het belangrijkste is, maar dat het handhaven van de naam integraal gemakkelijk tot misverstand zou kunnen leiden.

— In de literatuur wordt wel onderscheid gemaakt naar de oorzaak van het overtollig zijn: is verkeerd investeringsbeleid de oorzaak dan worden de capaciteitsoffers gezien als verliezen; is de overcapaciteit voorzien, maar technisch noodzakelijk en economisch onvermijdbaar dan worden de offers daarvan tot de kosten gerekend. Uit het feit dat Prof. Mey dit onderscheid niet noemt maak ik op dat hij *alle* overtollige produktiemiddelen op nul waardeert.

— De beperking welke wordt gemaakt in de toevoeging „voor het bijzondere geval” lees ik zo, dat overtollige produktiemiddelen alleen in bijzondere gevallen zouden voorkomen. In deze lezing juist, dan ben ik het daarmee niet eens. In de, weliswaar nog geen 40-jarige, ervaring welke ik tot nu toe heb, ben ik nog nooit ook maar één bedrijf of zelfs een afdeling van een bedrijf tegengekomen, waarin de verhoudingen geheel uitgebalanceerd waren en dat bleven. Naar mijn mening zijn er dus steeds overtollige = relatief overvloedige capaciteiten.

— In het voorbeeld van de scheepswerf met 4 hellingen waarvan er 3 leeg staan, worden „de kosten van de helling welke gebruik voor het schip vereist was gedurende de vereiste tijd” in de kostprijs opgenomen. Uit het verband blijkt dat als kosten de afschrijvingen worden ingezet en dat deze niet nihil zijn. Ik meen dat dit in strijd is met de hierboven geciteerde uitspraken. Ik zie niet dat er door het gebruik maken van deze helling voor de werf ergens een offer ontstaat. Volgens de eigen definitie van Prof. Mey kan er dan ook geen sprake zijn van kosten. Overigens is dit voorbeeld m.i. niet gelukkig omdat in deze gevallen de schijn wordt gewekt dat er over kostprijs wordt gesproken, terwijl het in wezen alleen om het bepalen van de verkoopprijs gaat. Wat bij een regie-opdracht onder kostprijs wordt verstaan hangt voor het grootste deel af van de onderhandelingspositie en de handigheid van partijen. Zou de werf sterk staan dan kan ook het verspillen van platen als „kosten” in het regiecontract worden opgenomen.

— In mijn tweede voorbeeld zijn de grondstoffen schaars en is dus de machinecapaciteit relatief overvloedig. Niette-

min wordt ook hier — in strijd dus weer met de geciteerde uitspraken en met de conclusie van de Drakenburgh — door Prof. Mey aan deze relatief overvloedige (= overtollige) machinecapaciteit een waarde toegekend. Waarom er met overtollige en dus waardelose produktiemiddelen efficiënt moet worden omgegaan ontgaat mij: iedere moeite daaraan besteed brengt per definitie niets op. Ik zie dan ook niet welke zin het heeft hoeveelheden in te calculeren met een waarde nul of het moet zijn om het adjectief „integraal” te kunnen handhaven.

Bij de bespreking van mijn tweede voorbeeld wordt gesteld dat dit met capaciteitskosten niets van doen zou hebben. Ik meen echter dat dit wel degelijk het geval is. De grondstof immers, zo was gegeven, is schaars. Dat houdt in, dat vervanging binnen een bepaalde tijd niet mogelijk is. Voor beslissingen welke gelden voor de tijd van schaarste komt de vervangingswaarde dus niet in aanmerking. De waardering van de grondstof moet dan — ook om de directe opbrengstwaarde te kunnen toetsen — geschieden tegen de indirecte opbrengstwaarde. Het maakt nu wel degelijk verschil of men bij de berekening daarvan de (netto) verkoopprijzen verlaagt met alleen de variabele kosten dan wel met de variabele + de vaste kosten. (De vaste kosten — in ieder geval van de machines — worden in dit geval door Prof. Mey uitdrukkelijk niet op nul gesteld). Ook de kwantitatieve verhoudingen zullen — omdat zij beheerst (behoren te) worden door de waardeverhoudingen — in de twee gevallen verschillend worden gekozen. Met de stelling van Prof. Mey, dat de bedrijfsdrukken geen invloed heeft op de kwantitatieve verhoudingen, kan ik het dan ook in het geheel niet eens zijn. Ook al niet omdat de bezetting van de verschillende capaciteitssoorten — naar mijn ervaring — nooit gelijk ligt zodat men niet kan spreken van *de* bedrijfsdrukke.

In het voorbeeld uit de praktijk, waarin de onderlinge verhoudingen tussen menselijke arbeid, machinegebruik en materialen verschillend liggen voor verschillende produkten, zou ik, omdat ik de machinekosten (lees tijdgebonden machine„kosten”) niet in aanmerking neem, geen inzicht kunnen geven in de mate waarin werk van verschillend karakter de rendabiliteit beïnvloedt. Ik zie dit niet in. Even goed — naar mijn mening zelfs gemakkelijker — als het verschil tussen (netto) verkoopprijzen en integrale kosten kan worden bepaald, kan ook het verschil tussen verkoopprijzen en variabele kosten worden aangegeven. Er komt alleen in mijn geval een ander — m.i. beter — cijfer boven de deelstreep te staan dan in het andere geval. In hetzelfde vlak ligt de opmerking van Prof. Mey dat rationalisering van de produktie door mechanisatie in mijn methode niet past. Ik schreef in mijn artikel: „Om te beslissen over de aanschaffing van een machine is echter een opstelling nodig van de kosten en opbrengsten van die machine”. Rationalisering van de produktie door mechanisatie valt hier geheel onder. Dat ik, schrijvende over de calculaties van produkten, de calculaties welke bij het aanschaffen van machines moeten worden gemaakt, niet behandelde, wettigt niet de stelling dat deze calculaties niet in mijn systeem zouden passen.

Het feit dat men offers, welke alleen door het verlopen van de tijd ontstaan, toch (tegen een hogere dan de directe opbrengstwaarde) in de kostprijscalculaties van de produkten opneemt, moge de verbijzonderaar bevredigen, voor de beleidvorming in het lopende bedrijf is dit bijzonder gevaarlijk, zo moge ik twee volgende stellingen van Prof. Mey met één tegenstelling beantwoorden.

Nogmaals kostprijzen in de praktijk en kostprijsstheorie

Drs. C. B. A. Kramers te Eindhoven schrijft ons:

Wegens vakantie kwam mijn reactie op het artikel van van de heer Van der Linden in het nummer dd. 10 juni 1959 te laat om nog te kunnen worden opgenomen bij die, welke zijn gepubliceerd in „E.-S.B.” van 29 juli 1959. Ik meen echter in tweede instantie toch mijn stem te moeten laten horen.

In de eerste plaats wil ik hier nog enkele nieuwe bezwaren tegen het betoog van 10 juni 1959 inbrengen en bovendien ingaan op enkele punten uit het antwoord van de heer Van der Linden aan de schrijvers der ingezonden stukken in genoemd nummer.

I. a) Het tweede voorbeeld, dat schrijver gebruikte om aan te tonen, dat de integrale kostprijs geen goed beleidsinstrument is, was dat van een grondstoffenverwerkende fabriek, waarvan het jaarresultaat door precies gelijk zijnde verkoop- en kostprijzen nihil is. De grondstoffen zijn zeer schaars. Een voorstel om een ander loonsysteem in te voeren, dat gebaseerd is op het aantal produkten, dat uit een bepaalde grondstoffenhoeveelheid wordt gefabriceerd, in plaats van het oude systeem, dat gebaseerd was op de hoeveelheid verwerkte grondstof afgezien van het daaruit geproduceerde, werd verworpen. Als opmerking werd toegevoegd, dat de variabele kosten ruim de helft van de kostprijs bedroegen. De argumenten van de directie waren, dat de winst nihil is en dat wat ook verkocht wordt, de winst nihil blijft, aangezien er per produkt geen winst gemaakt wordt. Daarentegen zal door invoering van het nieuwe loonsysteem de totale loonsom stijgen, waardoor een verlies gaat ontstaan. De directie zal zich naar mijn mening bij het ontvangen van een dergelijk voorstel echter afvragen, wat de volledige consequenties zijn van het eventuele invoeren van een nieuw beloningssysteem. Volgens schrijver betreffen deze consequenties alleen grondstoffen en lonen. Het criterium, waarop de beslissing staat of valt is dan: is de besparing aan materiaal per eenheid produkt groter dan het extra loonaandeel per eenheid produkt of niet? Bij deze beslissing komt noch de integrale kostprijs noch een onderscheiding tussen vaste en variabele kosten op tafel. Het voorbeeld is derhalve niet juist gekozen.

b) Wanneer schrijver de kostprijsstheorie behandelt, zet hij in zijn betoog uiteen, dat de door vele andere schrijvers voorgestane methode om bij de kostprijscalculatie de vaste en variabele kosten — wegens het indientieke voorraadkarakter — op dezelfde wijze te behandelen, gevaren in zich bergt. Schrijver onderscheidt dan de voorraden — zowel vlottende, als die welke aanwezig zijn in de meer duurzame produktiemiddelen — in verbruiksgebonden en tijdgebonden voorraden. Het verminderen van de voorraden wordt dan bij de eerste groep veroorzaakt door het verbruiken van eenheden en bij de tweede groep — al dan niet in gebruik — door het verstrijken van de tijd. Een dergelijke onderscheiding kan zeer zeker bij het opstellen van kostprijscalculaties van nut zijn en het door schrijver hierover geponeerde zou acceptabel zijn, indien niet aan het einde van zijn betoog een — min of meer losse — opmerking was opgenomen, waarin gesteld wordt, dat het gebruiken van een tijdgebonden produktiemiddel geen economisch offer vergt. Hij stelt

dan, dat van de tijdgebonden voorraden geen afboekingen plaats mogen vinden, zoals dat geschiedt bij het overboeken van eenheden verbruiksgoederen van de voorraadrekeningen naar de kostenrekeningen. De afschrijvingen op de tijdgebonden voorraden zijn geen kosten, maar verliezen en moeten niet uit de kostprijs, maar uit de winst worden gedekt. Aannemende, dat schrijver geen nieuwe definitie van het begrip kosten heeft vergeten bij te voegen, wordt er van uitgegaan, dat kosten zijn: doelmatige, onvermijdbare en voorzienbare offers. Als de afschrijvingen op tijdgebonden produktiemiddelen geen kosten zijn, zijn zij derhalve of ondoelmatig, of vermijdbaar of onvoorzienbaar. Dit zou inhouden, dat alle tijdgebonden produktiemiddelen derhalve overbodig zijn. Indien deze produktiemiddelen echter bij de produktie niet gemist kunnen worden, zullen, hoe dan ook, in de kostprijs de daaraan ten grondslag gelegde kosten moeten worden verrekend. Volgens welke methode dit dient te geschieden is dan een vraag, die hier niet behoeft te worden beantwoord.

c) Het voorbeeld van de twee maandabonnementen is m.i. extra bijgekleurd. Ook in dit geval gaat de schrijver nl. uit van een gebrekkige economische kennis bij de betrokkene. Wordt aangenomen, dat het kopen van een maandabonnement doelmatig is, derhalve in totaal kostenbesparend werkt en dat de prestaties gelijk zijn, d.w.z. dat per tijdseenheid evenveel aan diensten wordt gepresteerd, dan kunnen de vertegenwoordigers tweeërlei standpunt innemen, nl.

1. het abonnementsgeld behoort tot de algemene kosten, daar het betaalde bedrag niet direct aan bepaalde produktiedagen is toe te wijzen. Per werkdag zal dan een evenredig deel als kosten moeten worden toegerekend;
2. het abonnementsgeld is betaald, en niet terugvorderbaar. Het kan bij de berekening der dagelijkse kosten buiten beschouwing blijven. De kostprijsberekening wordt dan volgens de differentiële methode opgezet.

In beide gevallen is het voor de vertegenwoordigers van belang per dag de hoogst mogelijke opbrengst te behalen. Tot die conclusie kunnen zij ook komen als zij schrijvers artikel niet gelezen hebben. Het resultaat is hetzelfde.

II. Het komt mij voor, dat de heer Van der Linden bij de weerlegging der reeds eerder naar vorengebrachte bezwaren in zijn naschrift van 29 juli jl. te weinig wetenschappelijk te werk is gegaan. Hij voert m.i. te veel „dooddoeners” ten tonele. Repliek verdienen echter de beide volgende opmerkingen:

a) De door schrijver gebruikte zgn. algemene formule voor het vergelijken van twee alternatieven is slechts juist voor het geval dat geen enkele andere order in een bedrijf aanwezig is en dat bij het gebruik van het ene produktiemiddel het andere dus noodgedwongen ongebruikt blijft. Dergelijke situaties zijn m.i. niet algemeen. Overigens behoeft dan geen, min of meer aangeklede formule te worden opgezet. De — verguisde — vaste kosten hebben nl. de eigenschap om op korte termijn in totaal bij gebruik of niet gebruik van een produktiemiddel even hoog te zijn. Dat daarom in dit geval de variabele kostengroote beslissend is, is niets uitzonderlijks. Als er echter beslist moet worden, welke orders uit een groter aantal op machine A en welke op machine B uitgevoerd dienen te worden, dan komt ook de heer Van der Linden er met de variabele kosten alleen niet uit.

b) Dezelfde kwestie van de alternatieven komt naar voren bij de opmerkingen van de schrijver over de „knel-puntswaarde”. Het viel mij op, dat de opmerkingen hierover in het artikel dd. 10 juni 1959 en in het naschrift dd. 29 juli 1959 niet geheel overeenstemmen met zijn artikel dd. 10 juli 1957, dat ik ter betere oriëntering heb opgeslagen. Hoewel niet kan worden ontkend, dat het kennen van de bottle-neck(s) in een bedrijf van groot belang is (dit was overigens al lang vóór 10 juli 1957 vastgesteld!), meen ik, dat het invoeren van het begrip knelpuntswaarde iewat gekunsteld is. Bij een gegeven verkoop-marktsituatie kan het berekenen van de optimale produktiesamenstelling, dus van de optimale winst, op meer vertrouwde wijze geschieden. Dat ook daarbij bepaalde produktiemiddelen als een knelpunt beschouwd moeten worden, is duidelijk. Het m.i. in omvang niet veel geringere rekenwerk met de knelpuntswaarde is echter ook in tegenspraak met de opmerking over de tijdsbesparing in het artikel dd. 10 juni 1959.

De conclusie uit dit alles moet zijn, dat de heer Van der Linden het invoeren van globale berekeningswijzen preferereert boven de meer exacte berekening volgens de bekende kostprijscalculaties. Hij valt hiermede de kostprijs-theorie aan, terwijl hij bedoelt te waarschuwen voor het verkeerde gebruik van de uitkomst van één der methoden van kostprijsberekening (nl. de integrale). Hij verwacht hier dus theorie en berekeningswijze. Daardoor komt het ook, dat de voorgeschreven geneesmiddelen erger zijn dan de kwaal. Overigens meen ik te moeten besluiten met op te merken, dat de gemaakte opmerkingen over knelpunten en tijdgebonden voorraden, voor de wetenschaps-beoefenaars zeker niet waardeloos behoeven te zijn.

NASCHRIFT

Het commentaar van de heer Kramers beantwoord ik aan de hand van de door hem gemaakte indeling in punten.

I a. Het gaat in d't voorbeeld inderdaad om de vraag, of de besparing op de grondstofkosten hoger is dan de verhoging van de loonkosten. Bij deze vergelijking is het uiteraard van groot belang welke waarde aan die grondstof wordt toegekend. In mijn antwoord op het artikel van Prof. Mey heb ik reeds uiteengezet dat dit, omdat de grondstof schaars is, ten minste de indirecte opbrengst-waarde moet zijn. Deze wordt berekend door van de (netto) verkoopprijs de kosten af te trekken. Aangezien ik alleen de variabele kosten aftrek kom ik tot een hogere waarde dan dat men ook de vaste „kosten” aftrekt. Deze hogere waarde is m.i. niet alleen theoretisch verantwoord maar leidt in de praktijk tot beslissingen, welke een hogere winst geven dan beslissingen, welke op de agere grondstof-waarde worden gebaseerd.

b. Hoewel ik niet verzot ben op definities, heb ik toch niet vergeten een nieuwe definitie in mijn artikel op te nemen. Wil er van kosten sprake zijn dan moeten er ook naar mijn mening offers zijn welke aan een aantal eisen voldoen. De eerste voorwaarde is echter niet, dat iets aan de gestelde eisen voldoet, maar dat er een offer is. Bij relatief overvloedige, tijdgebonden produktiemiddelen nu, wordt er door daarvan gebruik te maken — afgezien van het genieten van de directe opbrengstwaarde — geen andere aanwending prijsgegeven. Er is dus geen offer en waar geen offer is kan er geen sprake zijn van kosten. Het toetsen aan de eisen komt niet aan de orde.

c. Als ik het goed zie komt dit punt praktisch overeen met hetgeen de heer Geel stelde in zijn ingezonden stuk dat

— met mijn antwoord — werd geplaatst in „E.-S.B.” van 29 juli 1959. Ik wil daar nog aan toevoegen dat het abonnement, al is het dan technisch vereist. . . enz., geen directe opbrengstwaarde heeft en dat het gebruiken geen wijziging brengt in het moment dat vervanging onder ogen moet worden gezien. Het vergt dus geen offer, kan dus ook geen kosten meebrengen. Het enige offer dat wordt gebracht voor het aanwenden van een dag voor een bepaald doel bestaat uit de aanwending met de hoogste opbrengst welke daarvoor moet worden prijsgegeven. Het toerekenen van een evenredig deel van het abonnementsgeld aan een werkdag acht ik dus in strijd met de gebruikelijke definitie, vereist bovendien dat de moeilijke keus tussen geval 1 en geval 2 moet worden gemaakt en bergt het gevaar in zich dat een verkeerde werkeenheid wordt gekozen. Dit alles wordt voorkomen als er voor het abonnement niets wordt ingezet. Daarbij is dan het resultaat gelijk, of, in het geval een verkeerde werkeenheid zou zijn gekozen, in het algemeen zelfs beter.

II a. De algemene formule was een weergave van wat enkele van de inzenders hadden voorgesteld als de integrale calculatie. Wil zij algemeen geldend zijn dan moet ook de winst van A als gedeelde winst in de calculatie van B worden opgenomen en omgekeerd. De zin welke ik op de formule liet volgen geeft duidelijk aan dat ik aan dit geval heb gedacht. De formule wordt er echter nog moeilijker door en haar toepassing bij veel orders en veel machines praktisch onmogelijk.

Als er beslist moet worden welke orders uit een groter aantal op machine A en welke op machine B uitgevoerd dienen te worden, gaat dit — in tegenstelling tot wat in-zender meent — met alléén de variabele kosten heel eenvoudig. Er zullen immers op de machine met de laagste variabele kosten (A) zoveel mogelijk orders worden gepland. De rest van de orders moet op de machine met de hogere variabele kosten (B) worden uitgevoerd. In principe zou zelfs machine A zodanig bezet moeten worden tot de variabele kosten gelijk worden aan die van machine B. Praktische omstandigheden (Arbeidswet e.d.) beletten dat echter meestal. Het is heel goed denkbaar dat machine A een dure volautomatische is, met een hoge integrale kost-prijs en machine B een eenvoudige met een lage integrale kostprijs. Volgens deze integrale kostprijzen zou dan de voorkeur moeten worden gegeven aan machine B. Doet men dit dan zullen er in de verlies- en winstrekening over deze periode meer variabele kosten voorkomen dan wanneer men aan machine A de voorkeur geeft. Aangezien de verkoopopbrengsten en het totaal van de vaste „kosten” en onderbezettingsverliezen in beide gevallen gelijk zijn, zal het resultaat gunstiger zijn als aan machine A — ondanks haar hoge integrale kosten — de voorkeur wordt gegeven. Ik kom er dus met alléén de variabele kosten — ook bij meer dan twee machines — niet alleen veel gemakkelijker uit dan de integralist maar er is bovendien een gereede kans dat mijn resultaat beter is.

b. Omdat inzender zijn bezwaren en opmerkingen geen inhoud geeft kan ik ze — zonder in veronderstellingen te vallen — tot mijn spijt niet beantwoorden.

Ik ben erkentelijk voor de mening van de inzender dat mijn opmerkingen voor de wetenschapsbeoefenaars niet waardeloos behoeven te zijn. Ik zou echter nog erkentel-ijker zijn als ze in de praktijk, meer bewust dan tot nu toe, zouden worden toegepast.

Rotterdam.

J. VAN DER LINDEN, econ. drs.

De discussie over dit onderwerp is hiermede gesloten. Red.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Tegen het einde van de verslagweek vond een lichte verkrapping van de geldmarkt plaats, waaraan de toename van de bankbiljettencirculatie in verband met de maandultimo niet vreemd zal zijn geweest. Ook is wellicht de invloed merkbaar geworden van de aankopen van schatkistpapier, waartoe de mogelijkheid zowel bij de Agent heeft opengestaan (schatkistbiljetten over-de-toon-bank) als bij De Nederlandsche Bank (aanbod van 6-maandspromessen in het kader van de open-marktpolitiek). Ook vorige week is deze factor aan het werk geweest, maar aan de hand van de weekstaat per 24 augustus kan worden vastgesteld dat de resulterende verkrapping toen meer dan teniet werd gedaan door grote betalingen van de Staat, waarmee een bedrag in de orde van grootte van f. 100 mln. gemoeid moet zijn geweest.

Omtrent de aard dezer betalingen tast men in het duister. Wellicht heeft men hier te doen met betalingen aan de gemeenten, bijv. van woningbouwvoorschotten. Dit zou althans een verklaring opleveren voor het feit dat er bij de gemeenten maar een geringe behoefte aan kasgeld-leningen blijkt te bestaan, hoewel er, zeker in vergelijking tot vorig jaar, maar weinig via de kapitaalmarkt binnenkomt.

De kapitaalmarkt.

Inflatieverwachtingen versus rendementsoverwegingen, aldus zou het dilemma waarvoor de beleggers zich momenteel zien gesteld omschreven kunnen worden. Inflatieverwachtingen, die de aandelenkoersen omhoog stuwden, worden in Amerika o.a. gewekt door de in verschillende bedrijfstakken aan de gang zijnde stakingen, waarvan men kan vermoeden dat zij toch wel weer zullen resulteren in het op gang komen van de loon-prijsspiraal. Rendementsoverwegingen daarentegen maken dat de aantrekkingskracht van obligaties steeds groter wordt, hetgeen begrijpelijk is als men bedenkt dat prima maatschappij-obligaties momenteel op basis van 5 pCt. rendement worden geëmitteerd. Misschien moet men de mededeling van een van de grootste beleggingsfondsen, Wellington Fund, dat de in 1959 binnengekomen middelen merendeels in obligaties werden belegd, in deze als symptomatisch beschouwen.

In theorie zou men het bovenomschreven dilemma ook voor de Nederlandse beleggers van toepassing kunnen verklaren. Ook hier moet met een reeks loonsverhogingen rekening worden gehouden — de metaalindustrie heeft de rij geopend — en ook hier steekt het rendement op obligaties gunstig af tegen dat op „blauwgerande aandelen” (blue chips). Toch krijgt men niet de indruk dat de Nederlandse belegger op dezelfde wijze reageert op inflatieverwachtingen als zijn Amerikaanse collega. Het zou althans geforceerd klinken als men de koersstijging die tijdens de verslagweek heeft plaats gevonden in verband met de loonsverhoging in de metaalindustrie; en toch zijn het factoren van deze aard die in Wall Street bij de „verklaring” van het koerspeil telkens maar weer opgeld doen.

De deze week gepubliceerde winstcijfers zullen overigens bepaald niet geschikt zijn om een halt toe te roepen aan de reeks van loonsverhogingen die thans een aanvang heeft

genomen. Nadat Unilever bekend had gemaakt dat de winst in het eerste halfjaar 1959 bijna 50 pCt. hoger was geweest dan een jaar tevoren, kwamen deze week Koninklijke en Philips met resultencijfers die resp. bijna 16 pCt. en 40 pCt. boven die van de eerste zes maanden van vorig jaar uitkwamen.

Op de obligatiemarkt heerste wederom een vaste stemming. De $4\frac{1}{4}$ pCt. Nederlandse Staatslening heeft sedert kort de emissiekoers ($98\frac{1}{4}$ pCt.) overschreden, en is thans zelfs de paristand genaderd. De $4\frac{1}{2}$ pCt. lening 1958/59 ten laste van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten staat op $101\frac{5}{16}$, bij welke koers het rendement 4,37 pCt. bedraagt.

Deze ontwikkeling betekent dat het rentegamma-niveau thans is bereikt, m.a.w. dat het voor de gemeenten mogelijk is om rechtstreeks — buiten de B.N.G. om — een beroep op de kapitaalmarkt te doen. Met spanning moet nu worden afgewacht of dit van hogerhand lijdelijk zal worden aangezien dan wel of men hetzij tot een wijziging van de rentegamma-condities zal overgaan, hetzij tot het lanceren van een emissie door de B.N.G. zelf. Als dit laatste ten minste mogelijk is zolang deze instelling nog doende is f. 50 mln. aan rentespaarbrieven te plaatsen, een operatie waarmee 10 augustus een aanvang werd gemaakt. Overigens is het — gezien de dalende tendentie van de obligatierendementen — opmerkelijk dat de B.N.G. de laatste tijd actief is bij het aantrekken van onderhandse leningen, waarbij een rentevoet van $4\frac{3}{4}$ pCt. wordt genoemd.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	2 jan. 1959	21 aug. 1959	28 aug. 1959
Algemeen		255	312	321
Internat. concerns		375	451	464
Industrie		174	228	234
Scheepvaart		151	159	161
Banken		138	187	197
Indon. aand.		103	138	140

Aandelen

Kon. Petroleum	f. 183,20	f. 170,30	f. 172,15
Unilever	452	626	669%
Philips	493%	654	672%
A.K.U.	262	382%	381%
Kon. N. Hoogovens	341	574%	570
Van Gelder Zn.	193	252	258
H.A.L.	158%	168	169%
Amsterd. Bank	253%	340	348%
Ver. H.V.A. Mij-en	131%	156%	155%

Staatsfondsen

$2\frac{1}{2}$ pCt. N.W.S.	59%	59%	59%
$3\frac{1}{2}$ pCt. 1947	90%	94%	94%
$3\frac{1}{2}$ pCt. 1955 I	87%	89%	90
3 pCt. Grootboek 1946	88%	91%	91%
3 pCt. Dollarlening	90%	91%	92%
$4\frac{1}{2}$ pCt. Nederland 1958	99%	101%	101%

Diverse obligaties

$3\frac{1}{2}$ pCt. Gem. Rotterdam 1937 VI	90%	93%	94
$3\frac{1}{4}$ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III	91%	88%	88
$3\frac{1}{2}$ pCt. Nederl. Spoorwegen	89	92%	93%
$3\frac{1}{2}$ pCt. Philips 1948	95	96	96
$3\frac{1}{4}$ pCt. Westl. Hyp. Bank	83%	86%	88%
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957	110	111%	111%

New York

Aandelenkoersgemiddelde			
- Dow Jones Industrials	588	655	663

M. P. GANS.

**Montreal
Toronto
Vancouver**

Heeft U
zaken te doen
met

CANADA?

Wendt U zich dan tot

The Mercantile Bank of Canada

met kantoren te Montreal, Toronto en
Vancouver, voor de ontwikkeling van
Uw zaken en contacten met Canada.

Deze Bank is een affiliatie van de

Nationale Handelsbank n.v.

gevestigd te Amsterdam sinds 1863

95-GRAVENHAGE - AMSTERDAM - ROTTERDAM

Opleiding tot Belastingconsulent

De Nederlandse Federatie van Belastingconsulenten
(Bond en Instituut) organiseert mondelinge cursussen in
AMSTERDAM, ROTTERDAM, DEN HAAG, UTRECHT,
DEVENTER, ARNHEM en GRONINGEN o.l.v. Inspecteurs
van 's Rijks belastingen.
Middelbare Schoolopleiding of gelijkwaardige
ontwikkeling vereist.

EXAMENS ONDER RIJKSTOEZICHT

Prospectus en aanmelding:
BACHMANSTRAAT 39, DEN HAAG, TELEFOON 116914

*U reageert op annonces in „E.-S.B.”?
Wilt U dat dan steeds kenbaar maken!*

beschikbare krachten

Werkkring gezocht

door academicus, 38 jaar. Ervaring als bestuursambtenaar
en in beheer van agrarische en industriële bedrijven in In-
donesië. Gewend leiding te geven en verantwoordelijkheid
te dragen. Brieven onder no. E.S.B. 54-1.

CENTRAAL BEHEER

Singel 126-130, Amsterdam-C.

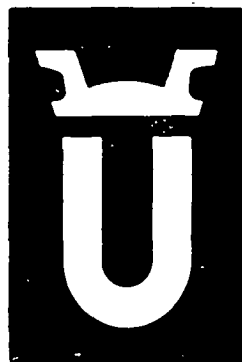
PENSIOEN-RISICO

**biedt een nieuwe verzekering
van weduwnpensioen.**

De algemene weduwen- en wezen-
wet geeft in vele gevallen een
weduwe slechts gedurende een
korte periode recht op een wette-
lijke uitkering. Pensioen-Risico stelt
voor werkgevers de mogelijkheid
open een tijdelijk weduwnpensioen
van f. 1326,- per jaar voor de echt-
genoten van hun werknemers te
verzekeren, ingaande zodra de wet-
telijke uitkering wordt gestaakt en
eindigende uiterlijk bij het bereiken
van de leeftijd van 65 jaar.

De premie voor deze verzekering
is verschuldigd tot de 50-jarige
leeftijd van de echtgenote van de
verzekerde werknemers bedraagt:
f. 15,- per jaar per verzekerde, in-
dien de uitkering wordt beëindigd
bij hertrouw van de weduwe;
f. 25,- per jaar per verzekerde, in-
dien de uitkering bij hertrouw blijft
doorlopen of wordt toegekend, om-
dat de wettelijke uitkering wegens
hertrouw wordt beëindigd.

Jaarbeurs

gebruiksgoederen

gebouwen Vredenburg

7-12 september '59

(maandag t/m zaterdag)

Huishoudelijke gebruiksartikelen en onderhoudsmiddelen — Luxe metaal- en houtwaren, couverts, kunstnijverheids- en religieuze artikelen — Luxe aardewerk, porselein, glas en kristal — Naai- en breimachines — Woningtextiel en fournituren — Kleinmeubelen — Textiel-, kleding- en mode-artikelen — Goud- en zilverwerk, bijouerieën — Uurwerken — Parfumerieën, cosmetika en toiletartikelen — Lederwaren — Rokersbenodigdheden — Speelgoederen — Sport- en kampeerartikelen — Optische, foto- en filmartikelen — Huisvlijtartikelen — Kinderwagens — Muziekinstrumenten — Bladmuziek en muziekautomaten — Winkelinrichting, zoals winkelbetimmeringen, kasregisters, weegwerktuigen, verkoopautomaten en andere winkelmachines — Reclametoegift-, souvenir- en feestartikelen — Etalageartikelen en -materialen — School- en kantoorbenodigdheden, zoals schrijf-, teken-, schilderbenodigdheden, papierwaren — Handelsinformatie- en voorlichtingsdiensten — Vakliteratuur — Diversen.

INLICHTINGEN: SECRETARIAAT, VREDENBURG, UTRECHT, TELEFOON 16421